

KAZAKİSTAN PAZAR BİLGİLERİ

T.C.
Ticaret Bakanlığı
Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği
Genel Müdürlüğü

İçindekiler

1. DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALARI.....	3
2. PAZARIN ÖZELLİKLERİ.....	20
3. ÖNEMLİ SEKTÖRLER	26
4. PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE DİĞER BİLGİLER	31
5. ŞİRKET KURULUŞU VE İŞ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER	35

1. DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALARI

Dış Ticaret Mevzuatı (İthalat Rejimi, İhracat Rejimi)

Kazakistan'da ithalat ve ihracat işlemleri Kazakistan Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı Devlet Gelirleri Komitesinin de dahil olduğu çeşitli Bakanlık ve Kurum/Kuruluşlar tarafından düzenlenmekte ve denetlenmektedir.

Kazakistan 2010 yılı Temmuz ayında Rusya ve Belarus arasındaki Gümrük Birliğine ve daha sonra 01 Ocak 2015 tarihinden itibaren Avrasya Ekonomik Birliğine dâhil olmuştur. Avrasya Ekonomik Birliğinde yer almayan ülkeler ile uluslararası ticaret Avrasya Ekonomik Birliği Gümrük Kanunu çerçevesinde uygulanmaktadır. Avrasya Ekonomik Birliği Antlaşması, Avrasya Ekonomik Birliği Gümrük Kanunu, uluslararası anlaşmalar ve diğer bazı iç hukuk kuralları ile düzenlenmiştir.

Avrasya Ekonomik Birliği Gümrük Kanunu, malların Avrasya Ekonomik Birliği'nin (Ermenistan, Belarus, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya) gümrük hattı boyunca hareketine ilişkin ilişkileri düzenleyen mevzuattır. Kanun, 1 Ocak 2018'de yürürlüğe giren ve Gümrük Birliği Gümrük Kanunu'nun yerini alan Avrasya Ekonomi Birliği Gümrük Kanunu Sözleşmesinin bir ekidir. Söz konusu Kanun, gümrük işlemlerinde otomasyonu gerçekleştirmeyi, söz konusu işlemleri hızlandırmayı ve basitleştirmeyi amaçlamaktadır.

Gümrük Birliği çerçevesinde, sınırlardaki eşya kontrollerine ilişkin fonksiyonlar K.C. Maliye Bakanlığı Devlet Gelirleri Komitesine bağlı birim olan Gümrük İdarelerinde bulunmaktadır.

Kazakistan'da 2019 yılında elektronik gümrük beyannamesi sistemi uygulamaya konulmuştur.

Birlik üyesi ülkeler arasında ihracat-ithalat kontrol edilmemekte, sadece gümrük formu düzenlemek yeterli olmaktadır.

Kazakistan gümrük geçiş noktalarında "tek pencere" ve "tek durak" sistemi uygulamaya konulmuştur. Dünyanın karayla çevrili en büyük ülkesi olan Kazakistan'da uluslararası emtia hareketlerini hızlandırmak için tek pencere sistemine geçilmiştir.

Kazakistan Cumhuriyeti Maliye Bakanlığınca 21 Aralık 2022 tarihinden itibaren "eokno.gov.kz" portalında gümrük düzenlemelerine ilişkin bilgi bankasının yer aldığı "Smart bot" sanal asistanı hizmete açılmıştır. Anılan uygulama ile birlikte ihracatçı ve ithalatçı firmaların Kazak gümrüklerinde gündeme gelebilecek sorunlarla ilgili soru, öneri veya şikayetlerini bahsi geçen platform ile bildirmeleri mümkün kılınmıştır. Yine, bahsi geçen platform aracılığı ile Kazakistan Cumhuriyetinin ilgili mevzuatlarına ve Kazakistan gümrüklerinin otomasyon sistemi olan Astana-1' e de ulaşılması mümkündür.

Şu anda Kazakistan'ın Çin Halk Cumhuriyeti kara sınırında 5 tanesi elektronik sistemlerle donatılmış olmak üzere toplamda 68 kara sınır giriş/çıkış noktası mevcuttur.

Elektronik sistemlerle donatılmış geçiş noktalarında tarama, radyoaktif denetim gibi işlemler yapılmakta ve taşıma araçlarına elektronik mühür uygulanmaktadır. Böylece ilgili aracın güzergahı ya da hareketleri çevrimiçi olarak izlenebilmektedir.

Gümrük Vergileri

Avrasya Ekonomik Birliği ve Kazakistan Cumhuriyeti gümrük mevzuatına göre, bir gümrük rejimi ya da gümrükçe onaylanan bir prosedür kapsamında, gümrük beyannamesinin sunulmasına bağlı olarak aşağıdaki vergi, resim ya da harçlar tahakkuk edilebilmektedir.

- Kazakistan Cumhuriyeti milli mevzuatı çerçevesinde uygulanan gümrük harçları,
- Avrasya Ekonomik Komisyonu Kararları ile belirlenen ithalat vergileri,
- Kazakistan vergi mevzuatına göre belirli eşya türlerine uygulanan özel tüketim vergileri,
- İthalatta uygulanan %12 oranında katma değer vergisi,
- Avrasya Ekonomik Birliği Kanunları kapsamında, belirli türdeki mallar üzerinde özel, anti-damping vergileri.

Avrasya Ekonomik Birliği üyesi olmayan ülkelerden Kazakistan'a ithal edilen malların çoğu için, ithalat gümrük vergileri AEB Ortak Gümrük Tarifesine göre hesaplanmaktadır. Yiyecek türü ürünlerde ithalat vergileri, gümrük kıymetinin %0 ila %80'i; diğer mallar için ise gümrük kıymetinin %0 ila %20'si oranında hesaplanmaktadır. Ayrıca, Kazakistan'ın Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olması nedeniyle, Kazakistan'a bazı malların ithalatında indirimli ithalat gümrük vergileri uygulanabilmektedir. Ancak, indirimli gümrük vergilerinin ödenmesiyle birlikte iç pazara sunulan bu mallar için bazı kısıtlamalar tatbik edilmekte ve bu tür mallar diğer AEB ülkelerine ihraç edilememektedir.

İthalatta Katma Değer Vergisi

İthalatta KDV %12 olarak hesaplanmaktadır. İthalatta KDV matrahına, ithal edilen eşyanın gümrük kıymeti, özel tüketim vergisi, gümrük vergileri ve diğer gümrük harçları ilave edilmektedir. Kazakistan vergi kanununa göre, Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Ekonomi Bakanlığının belirlediği malların ithalatında, ithalat KDV'si mahsup yöntemine göre hesaplanmaktadır. Onaylı ürünler listesi 250'den fazla pozisyondan oluşmaktadır.

Dış Ticarete Koruyucu Önlemler

Avrasya Ekonomik Birliğinde yerleşik üreticilerinin ekonomik çıkarlarını korumak için, Gümrük Birliği Komisyonu ve Avrasya Ekonomik Komisyonu belirli mallarda özel anti-damping ve koruyucu gümrük vergilerini uygulamaya koymuştur. Bu mallar paslanmaz elik, boru, biçerdöver ve hafif ticari araçlardır. Avrasya Ekonomik Birliği, Kazakistan, Rusya, Ermenistan, Kırgızistan ve Beyaz Rusya arasındaki gümrük sınırlarını kaldırmak ve bu ülkeler arasında malların serbest dolaşımını sağlamak için kurulmuştur. Avrasya Ekonomik Birliği Antlaşması Birlik içerisindeki bu tarzdaki mal hareketlerini düzenlemektedir. Bu nedenle, Kırgızistan, Rusya, Ermenistan ve Beyaz Rusya'dan Kazakistan'a yapılacak herhangi bir ithalat gümrük vergisinden muaftır. Ancak, ithal edilen mallardan KDV ve ÖTV vergileri varış ülkesi prensibine göre alınır. İthalat KDV'sinin, K.C. Vergi Kanununa göre ciro tarihini takip eden ayın 20 nci gününe kadar ödenmesi gerekmektedir.

Kazakistan'da Avrasya Ekonomik Birliği tarafından onaylanan Gümrük Vergi oranları uygulanmaktadır.

Kaynak: <http://www.eurasiancommission.org/ru/act/trade/catr/ett/Pages/default.aspx>

GTİP	rn adı	Gümrük vergisi
851712	Hücresel ağlar için veya diğer kablosuz ağlar için telefonlar	%0
300490	Tedavide veya korunmada kullanılan ilaçlar	%3-5
850300	Makinalarda kullanılmaya elverişli aksam ve parçalar	%0
880240	Uaclar ve diğer hava taşıtları (ağırlıkları 15000 kg. ı geçenler)	%0-13,6
732690	Demir veya çelikten diğer eşya	%0-10
851762	Ses, görüntü veya diğer makinalar	%0
853720	Elektrik malzemeler: Gerilimi 1000 V zeri	%0
854449	Diğer elektrik iletkenleri (gerilimi=<80 v. için)	%0-12,5
870323	Motorlu taşıt; kıvılcım ateşlemeli	%17-22 0,5-2,2 euro/cm ³
940690	Prefabrik yapılar (ahşap olanlar hariç)	%5
890190	Hem insan hem de yk taşımaya mahsus diğer gemiler	%5
901890	Tıpta, cerrahide, dişçilikte kullanılan alet ve cihazlar	%0-5
852872	TV / Radyo Alıcıları	%8-10 14-42 euro/ad
961900	Hijyenik havlular, bebek bezleri ve benzeri hijyenik eşya	%5-10 0,31-0,61 euro/kg
401110	Otomobillerde kullanılan kauçuktan lastikler	%10
640299	Ayakkabı	0,28-0,34 euro/ift
170490	Kakao içermeyen şeker mamulleri	%12-14 0,13-0,175 euro/kg
340220	Yıkama ve temizleme müstahzarları	%6,5
5701-05	Halı, kilim	0,25-0,38 euro/m ²
5801-06	Kumaş	%10
5901-11	Tekstil malzemeleri	%5
6001-06	Trikotaj ve örme eşyaları	%3-8
6101-17 6201-17	Hazır giyim	%10-17 1,3-2,25 euro/kg
6301-07	Ev tekstili, otel tekstili	%10-17,5 0,44-0,61 euro/kg
3925-26	İnşaat plastik malzemeler	%5-6,5
4418	İnşaat ahşap malzemeler	%5-13
6801-15	İnşaat malzemeleri (doğaltaş, imento, asfalt vb)	%5-14
6901-10	İnşaat malzemeleri (seramik ürünler, tuğla, çatı malzemeler)	%7,5-15
7001-20	Cam rnleri	%5-15
7301-18	Demir-elik malzemeleri (yapı, boru, teller)	%5-15

7604-16	Aluminyum profiller, malzemeler (yapı, boru, teller)	%5-15
8201-10	İnşaat el aletleri	%2-13

İç Vergiler ve Oranları

Kazakistan Cumhuriyeti vergi mevzuatına göre; yatırımcı faaliyetlerine uygulanan vergiler aşağıda sıralanmaktadır:

- Kurumlar vergisi %20,
- Yabancı şirket şubesinin safi gelir vergisi, “şube gelir vergisi” %15,
- Mukim olmayan kişi gelirinden ödeme kaynağından kesilen vergi, “kaynakta kesilen vergi” %5-20,
- Katma değer vergisi (KDV) %12,
- Kişisel gelir vergisi %10,
- Sosyal vergi %9,5,
- Mülk vergisi %1,5,
- Gümrük harç ve resimleri.

Kazakistan Cumhuriyeti’nde faaliyet gösteren şirketlerden alınan diğer vergi ve zorunlu ödemeler de mevcuttur. Yukarıda kayıtlı listede özel ödemeler ve yer altı kaynak kullanıcı vergileri bulunmamaktadır.

Kazakistan’daki vergi dönemi bir takvim yılından oluşmaktadır. Kazakistan vergi sistemi, kendi değerlendirme prensibine dayanılarak işlemektedir. Vergi makamları hesaplamaların doğru yapılmasından ve vergi ödemelerinin zamanında yapılmasından sorumludurlar.

Kurumlar Vergisi

Yerli ve yabancı şirketler kurumlar vergisine tabidir. Vergiye tabi gelir kar ve zarar arasındaki fark olarak tespit edilmektedir. Bahse konu verginin oranı %20’dir. Kurumlar vergisi eşit miktarda ve aylık ödemeler şeklinde ödenmektedir.

Kurumlar vergi beyannamesi en geç vergi dönemini takip eden yılın 31 Mart tarihinde teslim edilmelidir. Nihai hesaplanan kurumlar vergi tutarı kurumlar vergisinin avans ödemeleriyle karşılaştırılmalıdır. Eğer kurumlar vergisinin nihai tutarı vergi dönemi boyunca %20 oranla ödenen kurumlar vergisi avans ödemelerinden fazla olursa şirket ödenmeyen tutarın %40’ı oranında ceza ödemektedir.

Yabancı şirketlerin Kazakistan’daki şubeleri de net gelir üzerinden vergilendirilmektedirler. Vergi oranı %15’tir. Ancak, belli durumlarda çifte vergilendirilmeyi önlemek için söz konusu oran %5’e kadar indirilebilmektedir.

Gelir Vergisi

Gelir vergisi, genel olarak %20 oranında ve Kazakistan kaynaklarından elde edilen gelirlerden (Kazak şirketlerine sunulan hizmetler sermaye artış geliri, mevduat, kâr ve sigorta risk anlaşması doğrultusunda ödenen sigorta primleri, vergi kolaylığı olan devlette mukim olan kişilere yapılan ödemeleri de içeren gelirler) kesilmektedir.

Vergi dönemi üç takvim ayıdır. Mukim olmayan kişilere ödenen gelirden kesilen gelir vergisinin beyan etme tarihi beyan dönemini takip eden ikinci ayın 15’ ine kadardır. Mukim

olmayan kişilere ödenmeyen gelirden kesilen gelir vergisinin beyan etme tarihi beyan yılını takip eden yılın 15 Şubat tarihine kadardır.

Mukim olmayan kişilere ödenen gelirden kesilen gelir vergisinin ödeme tarihi beyan dönemini takip eden ikinci ayın 25'ine kadardır. Ödeme mukim olmayan kişiye ödenen gelirin kesintiye alındığı yılı takip eden yılın 10 Nisan tarihinde yapılacaktır. Eğer avans ödemeleri mukim olmayan kişiye yapılmış ise ödeme ayını takip eden ayın 25'ine kadar ödeme yapılacaktır.

Katma Değer Vergisi (KDV)

Kazakistan'da mal ve hizmetlerin çoğu KDV'ye tabidir. Katma değer vergisi oranı %12'dir. Genel olarak Kazakistan'daki KDV Kanunu Avrupa Birliği'nde yürürlükte olan Kanuna çok benzemektedir. Bununla birlikte, aşağıda sıralanan farklılıklar da mevcuttur:

- KDV'ye tabi muamele KDV faturalarıyla temin edilmelidir. Bu KDV faturasında KDV'ye ilişkin bilgiler bulunmaktadır (KDV mükellefinin KDV kayıt numarası, KDV muamelesinin tarihi, KDV miktarı vb.).
- İthalat KDV'si ithal edilen malların bedeline uygulanarak gümrük işlemleri sırasında ödenmektedir. Vergi kanununa göre ithalatçı belli malların ithalatında KDV ödemesinde para çıkışını önlemek için uygulanan özel tazminat mekanizması kullanımını seçebilmektedir. Pratikte bu mekanizma ithalat KDV tutarını KDV beyannamesinde fatura değeri üzerinden satış KDV'si (output VAT) ve aynı zamanda peşin KDV'si (input VAT) olarak gösterilebilmesine imkân sağlamaktadır.
- Kazakistan'da KDV mükellefi olarak kayıtlı olmayan mukim olmayan kişilerden alınan hizmetler mukim olan alıcının KDV'ye tabi muamelesinde gösterilecektir. Bu tür hizmetlerin bedelleri KDV'ye tabidir ve alıcı KDV'yi beyan etme ve ödemekle yükümlüdür.
- Eğer peşin KDV tutarı (satıcılara ödenen KDV) fatura değeri üzerinden alınan KDV tutarını (müşterilerden alınacak KDV) aşarsa şirketin bütçeden KDV iadesini geri istemeye hakkı bulunmaktadır. KDV iade prosedürü karmaşık ve mükellef açısından yorucu olabilmektedir. Çünkü ilgili mükellefin, satıcının ve müşterilerin vergi denetiminden geçmelerini gerektirmektedir.
- KDV vergi dönemi takvim üç aylarıdır. KDV vergi dönemini takip eden ikinci ayın 15'nde beyan edilerek vergi dönemini takip eden ikinci ayın 25'nde ödenecektir.

Vergi İdaresi:

Kazakistan'da vergilerden sorumlu kamu kuruluşu K.C. Maliye Bakanlığına bağlı olarak faaliyet gösteren Devlet Gelirleri Komitesi'dir. Söz konusu kuruma <http://kgd.gov.kz/en> websitesinden ulaşılabilmektedir. Diğer taraftan, websitesinden kapsamlı bilgi temin edebilmek için mutlaka Rusça ve/veya Kazakça dillerinden birinin biliniyor olması gerekmektedir.

Sosyal Güvenlik Vergisi/Yardımlar

Genel Sosyal Güvenlik Ödemeleri:

Genel sosyal güvenlik ödemeleri, Sosyal vergi, zorunlu sosyal güvenlik ödemeleri ve emeklilik ödemelerinden oluşmaktadır. Toplam vergi oranı %21'dir. Bahsi geçen oranın %11'ni işveren; %10'nunu ise işçi ödemektedir.

Sosyal Vergi: Sosyal vergi işveren (mukim olan, mukim olmayan, bireysel müteşebbis vb.) tarafından ödenmektedir. Sosyal vergi matrahı işverenin gerçek kişilere ödediği maaşlar ve ek ödemelerdir. Vergi oranı %11'dir. Zorunlu sosyal ödemeleri sosyal vergiden indirilmeye tabidir. Her üç aylık dönem bir vergi dönemidir. Sosyal vergi maaş ödemesinin yapıldığı ayı takip eden ayın 25'inde işveren tarafından yapılmaktadır. Mukim olan ve olmayan gerçek kişilerin kişisel gelir vergi ve sosyal vergi beyannameleri vergi dönemi üç aylarını takip eden ikinci ayın 15'inde teslim edilmektedir. Mukim olan ve olmayan gerçek kişilerin beyannameleri farklıdır.

Zorunlu Sosyal Güvenlik Ödemeleri:

Zorunlu sosyal güvenlik ödemeleri sosyal vergi ile birlikte işveren tarafından Devlet Sosyal Güvenlik Fonuna ödenmektedir ve sadece mukim kişiler için geçerlidir. Bu ödemelerin matrahını işverenin gerçek kişilere ödediği maaşlar ve ek ödemeler oluşturmaktadır. Ödeme oranı %3,5 dir. Ödeme dönemi takvim üç aylardır. Zorunlu sosyal ödemeleri maaş ödemesinin yapıldığı ayı takip eden ayın 25'inde işveren tarafından yapılacaktır. Zorunlu sosyal ödemeleri kişisel gelir vergisi ve sosyal vergi beyannamesinde beyan edilecektir.

Emeklilik Fon Ödemeleri:

Emeklilik fon ödemeleri işveren tarafından işçi maaşlarından kesilerek Devlet Emeklilik Fonuna ödenecektir. Bu hüküm sadece Kazakistan Cumhuriyeti vatandaşları için geçerlidir. Bu ödemelerin matrahı işverenin gerçek kişilere ödediği maaşlar ve ek ödemelerdir. Emeklilik ödemeleri oranı %10'dur. Dönemi takvim üç aylardır. Emeklilik ödemeleri maaş ödemesinin yapıldığı ayı takip eden ayın 25'inde işveren tarafından yapılmaktadır. Zorunlu sosyal ödemeleri kişisel gelir vergisi ve sosyal vergi beyannamesinde beyan edilmektedir.

Ürün Standartları ile ilgili Uygulamalar

Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Standartları

No	Standart tanım	Standart adı	Türü
	01.040.01	Genel Hükümler-Terminoloji-Standardizasyon-Belgeler (Sözlükler)	
1	ST RK 1037-2001	Vaka üretimi ve arşivleme. Terimler ve tanımlar-ilk kez tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
2	ST RK 1042-2001	Örgütsel ve idari belgeler. Evrak için gerekenler. İlk kez tanıtılmıştır.	Elektronik, Kağıt (Hard Copy)
	01.040.35	Bilgi teknolojisi-Büro makineleri (sözlükler)	
3	ST RK 34.006-2002	Bilgi teknolojisi. Veritabanları. Anahtar terimler ve tanımlar.	Kağıt (Hard Copy), Elektronik

4	ST RK 34.007-2002	Bilgi teknolojisi. Telekomünikasyon ağları. Anahtar Terimler ve Tanımlar-ilk kez tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy), Elektronik
	01.120	Standardizasyon-Genel kurallar	
5	ST RK 1.0-2006	Kazakistan Cumhuriyeti teknik düzenleme devlet sistemi. Önemli Noktalar-ilk kez tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
6	ST RK 1.1-2005	Kazakistan Cumhuriyeti teknik düzenleme devlet sistemi. Standardizasyon. Terimler ve tanımlar-ilk kez tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
7	ST RK 1.2-2008	Devlet standartlarının ve örgüt standartlarının geliştirilmesi prosedürü	Kağıt (Hard Copy)
8	ST RK 1.3-2000	Kazakistan Cumhuriyeti devlet standardizasyon sistemi. Teknik koşulların geliştirilmesi, koordinasyonu, onaylanması ve devlet tescili için prosedür-ilk kez tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
9	ST RK 1.5-2008	Kazakistan Cumhuriyeti devlet standardizasyon sistemi. Standartların oluşturulması, sunumu, tasarımı ve içeriği için genel şartlar-ST RK 1.5-2004 yerine tanıtılmıştır.	Elektronik
10	ST RK 1.7-2003	Kazakistan Cumhuriyeti devlet standardizasyon sistemi. Standardizasyon çalışma planlama prosedürü-ilk kez tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
11	ST RK 1.9-2007	Devletlerin uluslararası, bölgesel ve ulusal standartlarını uygulama prosedürü, Kazakistan Cumhuriyeti'nde standartlaştırma ile ilgili diğer düzenleyici belgeler-ST RK 1.9-2003 yerine tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
12	ST RK 1.12-2000	Kazakistan Cumhuriyeti devlet standardizasyon sistemi. Yasal metin belgeleri. İnşaat, sunum, tasarım ve içerik için genel şartlar-ilk kez tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
13	ST RK 1.13-2005	Kazakistan Cumhuriyeti devlet standardizasyon sistemi. Devlet hizmetleri. Genel gereksinimler-ST RK 1.13-2000 yerine tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
14	ST RK 1.14-2004	Kazakistan Cumhuriyeti devlet standardizasyon sistemi. Organizasyon standartları. Gelişim türleri ve sırası-ST RK 1.14-2000 ve ST RK 1.4-99 yerine tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
15	ST RK 1.15-2004	Kazakistan Cumhuriyeti devlet standardizasyon sistemi. Standardizasyon için teknik komiteler. Yaratılış ve işleyiş sırası - ST RK 1.15-2000 yerine tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)

15	ST RK 1.16-2000	Kazakistan Cumhuriyeti devlet standardizasyon sistemi. Devlet denetimi ve kontrolünün uygulanması prosedürü	Kağıt (Hard Copy)
16	ST RK 1.18-2001	Standardizasyon, belgelendirme kuralları ve belgelendirme ürünleri (işler, hizmetler) ile ilgili normatif belgelerin zorunlu gerekliliklerine uygunluk. Ana hükümler-ilk kez tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
17	ST RK 1.20-2006	Kazakistan Cumhuriyeti devlet standardizasyon sistemi. Devlet denetimi ve kontrolü sonuçlarına ve düzenlenme prosedürüne göre verilen talimatlar-RD 50 RK 9-94 yerine tanıtılmıştır	Kağıt (Hard Copy)
18	ST RK 1.22-2001	Kazakistan Cumhuriyeti devlet standardizasyon sistemi. Standart hususu. Oluşumu, değiştirilmesi, depolanması, güncellenmesi, arşivlenmesi ve imhası için prosedür-ilk kez tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
19	ST RK 1.23-2001	Kazakistan Cumhuriyeti devlet standardizasyon sistemi. Kazakistan Cumhuriyeti'nde eyaletler arası standartların geliştirilmesi, koordinasyonu, uygulanması, güncellenmesi ve iptali prosedürü-ilk kez tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
20	ST RK 1.26-2006	Kazakistan Cumhuriyeti teknik düzenleme devlet sistemi. Standardizasyon, uygunluk değerlendirmesi ve akreditasyon için uzman denetçiler. Hazırlık ve sertifikasyon prosedürü-ST RK 1.26-2001 yerine tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
21	ST RK 1.37-2003	Kazakistan Cumhuriyeti devlet standardizasyon sistemi. Düzenleyici fonlar. Cumhuriyetin işletmelerinde ve kuruluşlarında bilgi ve düzenleyici destek ile ilgili çalışma düzenleme prosedürü-ilk kez tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
22	ST RK 1.40-2003	Kazakistan Cumhuriyeti devlet standardizasyon sistemi. Standardizasyon çalışması için zaman standartları-ilk kez tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
23	ST RK 1.46-2004	Kazakistan Cumhuriyeti teknik düzenleme devlet sistemi. Teknik düzenleme ve standartlar alanındaki normatif yasal düzenlemelerin Yeni Yaklaşımın uluslararası ve Avrupa direktifleri ile uyumlu hale getirilmesi prosedürü-ilk kez tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
	01.140	Bilgisayar bilimi-Yayıncılık	
24	ST RK 1.48 2005	Kazakistan Cumhuriyeti teknik düzenleme devlet sistemi. Standartları değiştirme prosedürü	Kağıt (Hard Copy)
	01.140.20	Bilgisayar Bilimi	

25	ST RK 1237-2004	Bilgi, kütüphanecilik ve yayıncılık için standartlar sistemi. Kağıt üzerindeki belgeler. Arşiv Depolama için Genel Teknik Gereksinimler-ilk kez tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
	01.140.40	Yayıncılık	
26	ST RK 1.8-2003	Devlet Standartları Fonu'nun düzenleyici belgelerin ve bilgilerin yayınlanma sırası ve sunumu-ilk kez tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
	03.120	Kalite	Kağıt (Hard Copy)
27	ST RK ISO 1349-2005	Uygunluk değerlendirme kuruluşları. Gereksinimler-ilk kez tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
03 Sosyoloji-Hizmetleri-Firmaların organizasyonu ve yönetimi-İdare-Taşıma			
	03.120.10	Kalite Yönetimi ve Kalite Güvencesi	
28	ST RK 1.48-2005	Kazakistan Cumhuriyeti teknik düzenleme devlet sistemi. Standartları değiştirme prosedürü - RD 50 RK 18-95 yerine tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
29	ST RK ISO 9001-2001	Kalite Yönetim Sistemleri. Gereksinimler-ilk kez tanıtılmıştır	Kağıt (Hard Copy)
30	ST RK ISO 9004-2001	Kalite Yönetim Sistemleri ve Performans İyileştirme Önerileri	Kağıt (Hard Copy)
	03.120.20	Ürün ve şirket sertifikası-Uygunluk değerlendirmesi	
31	ST RK 3.5-96	Hizmetlerin belgelendirilmesi. Önemli Noktalar-ilk kez tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
32	ST RK 3.9-2004	İthal edilen ürünlerin uygunluğunun teyidi. Devlet toplulukları-ST RK 3.9-97 yerine tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
33	ST RK 3.15.1-2006	Kalite sistemleri ve üretim belgelendirmesi. Hükümlerin sırası-ST RK 3.15.1-98 yerine tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
34	ST RK 3.15.2-2006	Kalite sistemleri ve üretim belgelendirmesi. Kalite sistemleri yürütme sırası-ST RK 3.15.2-98 yerine tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
35	ST RK ISO ISO/IEC 17025-2007	Test ve kalibrasyon laboratuvarlarının yeterliliği için genel şartlar-ST RK ISO ISO / IEC 17025-2001 yerine tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)

36	ST RK ISO 19011-2002	Kalite yönetim sistemlerinin ve / veya çevre korumanın denetimi ile ilgili öneriler-ilk kez tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
37	P PK 50.3.01- 2000	Kazakistan Cumhuriyeti devlet sertifikasyon sistemi. Ürün ve hizmetlerin sertifikasyonu için ödeme-RD 50 RK 3.7-94 karşılığında tanıtıldı.	Kağıt (Hard Copy)
	13.020	Çevre koruma-İnsanları çevresel etkilerden korumak-Emniyet	
38	ST RK ISO 14001-2006	Çevre Yönetim Sistemleri. Gereksinimler ve uygulama yönergeleri-ST RK GOST R ISO 14001-000 yerine sunulmuştur.	
	13.320	Alarm ve Uyarı Sistemi	
39	ST RK 1696- 2002	Erişim kontrol ve sınıflandırma sınıflandırma araçları ve sistemleri	
29 Elektrik Mühendisliği			
	29.120.50	Sigortalar ve diğer aşırı yük koruyucu cihazlar	
40	ST RK GOST P 50571.22-2006	Binaların elektrik tesisatı. Bölüm 7. Özel elektrik tesisatı gereksinimleri. Bölüm 707. Bilgi işleme ekipmanının topraklanması-ilk kez tanıtılmıştır.	
33 Telekomünikasyon. Ses ve video ekipmanları			
	33.100	Elektromanyetik uyumluluk (EMC)	
41	ST RK GOST P 50628-2006	Elektromanyetik uyumluluk-Elektronik kişisel bilgi işlem makinelerinin elektromanyetik engellere karşı duruşanlığı-Gereksinimler ve Test Yöntemleri-ilk kez tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)
42	ST RK GOST P 50745-2006	Elektromanyetik uyumluluk-Kesintisiz güç sistemleri-Şebeke dürtü engellerini bastırma cihazları-Gereksinimler ve Test Yöntemleri-ilk kez tanıtılmıştır.	Kağıt (Hard Copy)

Test Etme, Muayene ve Belgelendirme

Sertifika; ürünlerin, süreçlerin, ürünlerin ekonomik ürünlerin, insan sağlığının, mülkiyet haklarının garanti altına alınması, çevrenin korunması, tüketicilerin haklarının korunması, ticarete teknik engellerin kaldırılması, Kazak ürünlerinin iç ve dış pazarlarda rekabet etmesinin sağlanması açısından önem arz etmektedir. Mevzuata göre, belgelendirme, üreticiden (satıcıdan) ve tüketiciden (alıcı) bağımsız olarak, düzenleyici belgelerde belirtilen şartlara uygunluğu ürünün, sürecin, çalışmanın veya hizmetin uygunluğundan oluşan bir otorite tarafından yazılı bir onaydır.

Sertifika Türleri

Kazakistan Cumhuriyeti mevzuatında zorunlu ve gönüllü sertifikalandırma uygulamaları mevcuttur.

Ülkedeki mer'î mevzuat, Kazakistan Cumhuriyeti'nde onaylanmamış zorunlu belgelendirmeye tabi ekipmanların reklamını ve kullanımını yasaklamaktadır. Ayrıca, tüketicilere sertifika vermeden zorunlu belgelendirmeye tabi ürünlerin satılması yasaktır.

Aşağıda sayılan alet ve ekipman zorunlu sertifikalandırmaya tabidir:

1. Tarımsal makine ve teçhizat;
2. Elektroteknik, radyo elektronik donanımları;
3. Katı, sıvı ve gaz yakıtlar üzerinde çalışan ısıtma teçhizatı ve teçhizatı;
4. Ağaç işleme donanımları;
5. Yapı malzemeleri ve yapıları;
6. Hafif endüstri ekipmanları;
7. Tıbbi ve veterinerlik malzemeleri, tıbbi ve veterinerlik ürünleri ve sıhhi ve hijyenik ürünler;
8. Yakıt hammaddeleri;
9. Potansiyel olarak tehlikeli endüstriler için ekipman.

Bununla birlikte, Kazakistan Cumhuriyeti'nde hem ithal hem de yerli ekipmanın kullanımı için zorunlu koşullardan biri, akredite bir belgelendirme kuruluşu tarafından verilen uygunluk belgesini temin etmektir.

Kazakistan Cumhuriyeti'ndeki yetkili belgelendirme kuruluşları ise aşağıda belirtilmektedir:

1. Standardizasyon, metroloji ve belgelendirme yetkili organı (Kazakistan Cumhuriyeti Ticaret ve Entegrasyon Bakanlığı Teknik Düzenleme ve Metroloji Komitesi)
2. Ürünlerin, işlemlerin, eserlerin, hizmetlerin sertifikalandırılması için onaylanmış kuruluşlar;
3. Akredite test laboratuvarları/merkezleri;
4. Akreditasyon alanında danışmanlık hizmeti verilmesi için akredite kuruluşlar;
5. Uzmanlar-sertifika denetçileri.

Belgelendirme prosedürü

Sertifika prosedürü, ekipmanın yetkili bir kuruluş tarafından düzenleyici belgelerde (Gosstandart) belirtilen şartlara uygunluğunun yazılı bir teyididir ve aşağıdaki işlemlerden oluşmaktadır:

1. Başvuru sahibi tarafından belgelendirme kuruluşuna gerçekleştirilen müracaat. Bu ekipman için birkaç sertifikasyon kuruluşu varsa, başvuru sahibinin bu kuruluşlardan herhangi birine başvuru yapma hakkı vardır veya başvuru sırasında bu tür bir ekipman yoksa, başvuru Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Standardına gönderilmektedir.
2. Başvurana ilgili müracaatın sonuçlarına ilişkin bilgi verilir. Bahse konu karar başvuru sahibine iki hafta içinde gönderilir.
3. Başvuru sahibi ile belgelendirme kuruluşu arasındaki sözleşmenin kaydı mevcuttur. Yapılan sözleşme başvuru sahibine iki hafta içerisinde ve ikişer nüsha halinde gönderilmektedir.
4. Belirtilen ekipman örneklerinin seçimi, tanımlanması ve anılan ekipman örneğinin test laboratuvarına sunulması. Seçim, bir belgelendirme kuruluşu tarafından sözleşmeye dayalı olarak yapılmaktadır. Öte yandan, Seçim, başvuranın kendisi tarafından, ilgisiz kuruluşların temsilcileri arasından en az 3 kişilik yetkili bir komisyon tayin edilerek de yapılabilir.

5. Gerekli durumlarda, belgelendirme kuruluğu akredite bir test panosunun 6rneklenmesini isteyebilir.
6. Beyan edilen ekipmanın ve uygulanan sertifikasyon programı tarafından sağlanan diğer 6alışmaların sertifika testleri yapılır.
7. Test laboratuarı, belgelendirme kuruluğu ile kararlaştırılan zaman sınırları dahilinde, beyan edilen ekipmanın test 6rneklerini ve bir protokol şeklinde hazırlanan sonu6larını belgelendirme kuruluğuna g6nderir.
8. Elde edilen sonu6lara ilişkin uygunluk sertifikası verme olasılığına ilişkin karar verilir.
9. Olumsuz test sonu6larında, g6stergelerden en az birinde sertifikasyonun sona ermesini gerektiren bir bilgi mevcuttur.
10. Uygunluk sertifikası verilir ve bu sertifika Kazakistan Cumhuriyeti GSS Devlet Siciline kaydedilir. Beyan edilen ekipmanın şeması tarafından yapılan 6alışmanın olumlu sonu6lanması durumunda, belgelendirme kuruluğu "Uygunluk Belgesi" d6zenler. Sertifikanın ge6erlilik s6resi, ekipmanın 6zelliklerini dikkate alarak belgelendirme kuruluğu tarafından belirlenir.
11. Sertifikalı ekipman uygunluk işareti ile işaretlenir.

Kazakistan Cumhuriyeti'nde ithal edilen ekipmanın belgelendirilmesi 6demelerin denkliği ilkesine tabi olmak 6zere, Kazakistan Cumhuriyeti'nin GSS'inde oluşturulan yerel ekipmanlarla aynı d6zen ve kurallara uygun olarak yapılmalıdır. Yabancı sertifikaların tanınmasına ilişkin kararlar yetkili devlet otoritesi tarafından alınır. (Kazakistan Cumhuriyeti Ticaret ve Enregrasyon Bakanlığı Teknik D6zenleme ve Metroloji Komitesi). Tanınma belgeleri, Rus6a ve Kazak6a dilinde sunulmaktadır.

Bir6ok BDT 6lkesinde lisanslama prosed6r6 ve uygulamasında ortak yaklaşım mevcuttur. Kazakistan Cumhuriyeti'nin y6r6rl6kteki mevzuatına g6re, lisans yetkili bir devlet otoritesinin bir vatandaşa veya t6zel kişiliğe belirli bir t6r faaliyette bulunmak veya belirli eylemlerde bulunmak 6in verdiği bir izin anlamına gelir.

Yetkili devlet organlarının listesi ve bu kurumların yetkileri kanunla belirlenmektedir. Liste zaman zaman değiştirilmektedir. Bu nedenle, izin ve lisans vermekten sorumlu devlet makamlarını kontrol etmek ve doğrulamak 6nem arz etmektedir.

Belirli bir faaliyet t6r6 hari6, 6rneğin, devlet sırrı oluşturan bilgilere erişim ile ilgili olarak belirlenen şartları yerine getiren Kazak vatandaşları ile yabancı kişilerin ruhsatlandırılması eşitlik prensibine dayalı bir yaklaşımla ge6erleştirilir.

Bir lisans edinme prosed6r6, konusuna g6re sınıflandırılmakta ve bu doğrultuda da 6eşitli ek şartlar belirlenebilmektedir.

Ruhsatlar, ayrıca faaliyet kapsamına g6re de b6l6nm6řt6r:

1. Genel: Zaman limiti olmadan verilen (genellikle belirli bir faaliyet ya da işi y6r6tmek 6in d6zenlenen lisanstır),
2. Bir defalık: İzin verilen hacim, ağırlık veya miktar ile belirli bir s6re 6inde belirli bir ticari işlemi ge6erleştirmek 6in (6rneğin, ihracat veya ithalat lisansları gibi),
3. Operasyonel: Bankacılıkta belirli bir işlemi yapmak ve d6viz t6z6đ6 ile belirlenen d6viz değerlerinin kullanımıyla ilgili operasyonlarda ge6erlidir.

Yasa, zorunlu lisanslamaya tabi faaliyetlerin listesini doğrudan belirlemektedir. Başvurunun alındığı faaliyetin türüne bağlı olarak, lisans almak için çeşitli zorunluluklar bulunmaktadır.

Bir lisans almak için aşağıdaki belgelerin sunulması gerekmektedir:

1. Şekil şartları Kazakistan Cumhuriyeti makamları tarafından onaylanan başvuru,
2. Lisans sahibinin yeterlilik şartlarına uygunluğunu tasdik eden belgeler,
3. Belli tür faaliyetlerde bulunma hakkı için lisans ücretinin bütçeye ödenmesini onaylayan bir belge,
4. Tüzel kişiler için devlet kayıt belgesinin bir kopyası. Bununla birlikte, uygulamada bildirilen faaliyet türüne bağlı olarak bu listeye ilaveler yapılabilir ve/veya mevcut liste genişletilebilir.

Yetkili devlet kurumları, başvuru sahibi eksik belge ihtiva eden paket sunmuşsa veya bilgilerin açıklanması gerekiyorsa, ilave belge talep etme hakkına sahiptir. Sonuç sadece gerekli tüm belgelerle birlikte verilmektedir.

Gerekli lisansların tescil edilmesinden sonra, şartlara uymak ve gerekli raporları ve/veya bilgileri gerekli belgelerle zamanında yetkili devlet kurumuna sunmak zorunludur. Kazakistan Cumhuriyeti'nde faaliyet yürütürken, lisanslama mevzuatının norm ve şartlarına uymak ve güncel mevzuatı takip etmek önem arz etmektedir.

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Ürün etiketlemesine ilişkin Teknik Yönetmelik kapsamında etiket üzerinde olması gereken terimler ve tanımlar:

1. Paketleme tarihi (ambalaj, sıvı ürünlerin şişelenmesi)-ürünlerin pakete (konteynere) yerleştirildiği tarih,
2. Üretim tarihi-ürünlerin imalat (üretim) teknolojik işleminin sonu hakkında bilgi veren, üretici tarafından ürüne ya da ambalaja yapıştırılan/eklenen tarih,
3. Üretici (fabrika)-tüetime yönelik emtia üreten gerçek veya tüzel kişiler,
4. Son kullanma tarihi-malların kullanım için uygun olmadığını kabul edilen süre,
5. Ambalaj (konteyner)-hammadde ve bitmiş ürünlerin yerleştirilmesi, korunması, taşınması, yüklenmesi ve boşaltılması, teslimi ve depolanması için kullanılan bir ürün,
6. Tedarikçi - ürün tedarikini sağlayan bireysel veya tüzel kişilik,
7. Menşe şahadetnamesi - bir ülke, bölge, yerleşim, yer veya diğer coğrafi endikasyonun adını temsil eden veya içeren bir isim, ayrıca böyle bir temyizden türetilen ve ürünler, özel mülkler, kalite ile ilgili olarak kullanımının bir sonucu olarak bilinen bir gösterge itibarı veya diğer özellikleri, karakteristik doğal koşullar ve (veya) insan faktörleri dahil olmak üzere esas olarak coğrafi kökeniyle ilişkili olan;
8. İşaretleme - tüketici için bilgi taşıyan ve ürünler, belgeler, notlar (paket ekler), etiketler, ambalaj (konteyner) üzerine basılmış metin, ticari markalar, sembol ve şekiller,
9. Ticari marka - bir tüzel veya gerçek kişilerin ürünlerini diğer tüzel veya gerçek kişilerin homojen ürünlerinden ayırt etmeye yarayan, kanuna uygun olarak tescil edilmiş veya Kazakistan Cumhuriyeti'nin katıldığı uluslararası anlaşmalar nezdinde kayıt etmeden korunan bir tanım;

10. Kolektif marka, üretilen veya satılmış olan ürünlerin muntazam nitelikte veya diğer gerekli özelliklere sahip olduğunu ortaya koyar ve ürünlerin belirlenmesine hizmet eder. Kolektif marka derneklerin (birliklerin) veya diğer tüzel kişilerin ve/veya bireysel girişimcilerin ticari markasıdır.

Ürün üreticisi veya tedarikçisi, ürün üzerinde doğru ve gerçek bilgileri göstermelidir. Tüketici için ambalaj (konteyner), etiket, belgeler, kullanım talimatları (broşürler) ve işaretlemedeki metin Kazakça ve Rusça dillerinde uygulanmaktadır. Tüketici için bilgiler, her bir ürün biriminin paket (konteyner), etiket, belgeler, notlar (paket ekleri) üzerinde okunmaya (tanıma) uygun bir yere yerleştirilir. Tüketici için bilgiler, standardizasyon kapsamında düzenleyici belgeler tarafından öngörülen şekilde uygulanır ve açık ve okunması kolay bir biçimde sunulur.

https://tengrinews.kz/zakon/pravitelstvo_respubliki_kazahstan_premier_ministr_rk/promyishlennost/id-V1600014471/

Avrasya Ekonomik Birliğinin "belirli ürünlerin işaretlenmesine ilişkin" kararları çerçevesinde; Kazakistan Cumhuriyeti'nde ürünlerin etiketlenmesi ve izlenebilirliği ile ilgili uygulama başlamıştır.

Söz konusu uygulamanın temel amacı şeffaflık ve düzenlemelere uyum sağlamak ile sahtecilik ve kaçakçılığa karşı mücadele etmektir. Sistemde tüketici de akıllı telefonundan kodu tarayarak malların menşeyini, kalitesini vs. kontrol edebilmektedir. Uygulama ile yasal ve kaliteli ürünlerin satın alınabilmesi, insan sağlığı ile tüketici haklarının korunması, beyaz piyasanın büyümesi, rekabetçiliğin artması, maliyet optimizasyonu, lojistik zinciri boyunca eşyanın takibi, gümrük ve vergi gelirlerinde artış sağlanması ile mal piyasasının etkin bir biçimde denetimi ve gözetimi amaçlanmaktadır.

Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti'nin 10 Eylül 2020 tarih ve 568 sayılı "Etiketlemeye tabi malların listesinin belirlenmesi hakkında" karar çerçevesinde, alkollü içecekler ile başlayan uygulamanın kapsamına tütün ürünleri de alınmıştır. Ayrıntılı bilgilere "<https://www.ismet.kz/ru/main/about-marking>" adresinden ulaşılabilir. Eşyanın gümrüklenmesinden önce etiketleme gerçekleştirilir. Eşyanın transit veya geçici ithalat rejimlerine tabii tutulmasında (sergi, fuar eşyası vb.) işaretleme gerekmemektedir.

Kazakistan'da etiketleme, karekod ve çip üretiminde yetkili kurum 10 Nisan 2020 tarihinde kurulmuş olan "Dijital Ekonomi Geliştirme Merkezi" (DEGM) Ltd.Şti'dir. Şirketin kurucusu "Kazaktelekom Anonim Şirketi"dir. Söz konusu Merkez tarafından, Kazakistan hudutlarında işaretli malların hareketlerine ilişkin veri temin etmek ve malların hareketlerini izlemek için tasarlanmış bilgi sistemi oluşturmuştur.

Kazakistan'da 2021 yılı itibarıyla bazı tütün ürünü türleri için zorunlu etiketleme uygulamasına geçilmiştir.

Kazakistan'da ayakkabılara zorunlu dijital etiketleme uygulamasına ise 1 Kasım 2021'de geçilmiştir.

Söz konusu tarihten itibaren ülkede markasız ayakkabı üretimi ve ülkeye markasız ayakkabı ithalatı yasaklanmıştır. Perakendecilerin etiketlenmemiş ürünlerini satabilmeleri için 1 Kasım

2022'ye kadar ek bir yıl verilmiştir. Yeni kurallara göre satış gerçekleştirebilmek için üreticiler ve ithalatçılar işaretleme sistemine (<https://markirovka.ismet.kz/>) kaydolmalıdırlar.

Malların dijital olarak işaretlenmesi Avrasya Ekonomik Birliği düzeyinde uygulanan uluslararası bir projedir. Ayakkabı endüstrisi, Kazakistan Cumhuriyeti'nde zorunlu dijital işaretlemenin uygulandığı ilk sektörlerden birisidir.

Alkol ve süt ürünleri ile ilaçların etiketlenmesine yönelik pilot projelerin uygulanması ise devam etmektedir. Uygulamanın başlamasından sonra sadece ithal edilen ürünler değil daha önceden ithal edilmiş ve stoklarda yer alan ürünler için de işaretleme zorunlu olacaktır. Her bir ürün için 3 tenge ücreti olan kare kodu (QR) uygulamasının üreticilere, dağıtıcılara ve tüccarlara ilave maliyet yüklemesi beklenmektedir.

Teknik Engeller

Yukarıda da belirtildiği üzere Rusya, Belarus, Kazakistan, Kırgız Cumhuriyeti ve Ermenistan ülkeleri arasında tek pazarın kurulması anlamına gelen gümrük birliği mevcuttur. Bu kapsamda, üye devletler arasındaki tüm gümrük sınırları ve diğer ticari engeller kaldırılmıştır. Üye Devletlerden birinde serbest dolaşımdaki mallar, Avrasya Ekonomik Birliği'nin diğer ülkeleri ile ticarete konu olduklarında gümrük vergilerine tabi değildirler.

Avrasya Ekonomik Birliğinin entegrasyon sürecinde önemli bir aşama da Teknik Yönetmeliklerin uyumudur. GOST-R, STB, TR- veya Kazak GOST-K standartları gibi ulusal düzenlemeler, tek tip bağlayıcı teknik kurullarla değiştirilmektedir. Buradaki amaç Avrasya Ekonomik Birliğinin Teknik Yönetmeliklerinin Avrupa Birliği standartlarına uygun olmasını sağlamaktır. Avrasya Ekonomik Birliğinin kurulduğu günden bu yana 44 teknik yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır.

Avrasya Ekonomik Birliğinde Teknik Yönetmelikler, ürünlerin güvenliği için minimum gereksinimleri belirlemektedir. Uygunluk değerlendirmesi **EAC sertifikasyonu**, **EAC beyanı** veya **tescil** ile gösterilir. Uygunluk değerlendirmesinde uygun olarak tespit edilen ürünler **EAC uygunluk işareti** ile işaretlenir. EAC uygunluk işareti, ürünün Teknik Yönetmelikte yer alan güvenlik gerekliliklerine uygun olduğunu ortaya koyar. Bu durumda, söz konusu ürün/ürünler Avrasya Ekonomik Birliğinde serbest dolaşımda bulunabilirler. Avrasya Ekonomik Birliği mevzuatı kapsamında, Kazakistan'da ürünler pazara sürülmeden önce ithalatçı ve/ ya da yerli üreticiler tarafından belirli uygunluk belgelerinin edinilmesi ibraz edilmesi ya da uygunluk beyanında bulunulması zorunludur.

EAC Sertifikası- EAC Beyanı farkları

AEB bünyesinde faaliyet gösteren Avrasya Ekonomik Komisyonu'nun 15 Temmuz 2011 tarih ve 711 Sayılı Kararı ile Birliğe üye ülkeler 15 Mart 2015 tarihi itibari ile "EAC Belgesi" uygulamasına geçmiştir. **EAC Sertifikası**, Gümrük Birliği'ne üye ülkelerde genel olarak uygulanan, tüm teknik, sıhhi ve bitki sağlığı standart ve düzenlemeleri için geçerli olan ve ürünlerin tüm teknik standartlar ile taleplere uygun olduğunu gösteren belgedir. Avrasya Ekonomik Birliği'nin EAC sertifikası, ürünlerin AEB üye devletlerinin uyumlaştırılmış teknik düzenlemelerine uygunluğunu kanıtlayan resmi bir belgedir. Teknik düzenlemelere

uygunluğu EAC sertifikası ile teyit edilebilen ürünler, Avrasya Ekonomik Birliğine üye devletlerin gümrük bölgelerinde serbestçe taşınabilir ve satılabilir.

Avrasya Ekonomik Birliği'nin **EAC Beyanı** ise, ürünlerin Avrasya teknik düzenlemelerinin minimum gereksinimlerini karşıladığını kanıtlayan resmi bir evrak niteliğindedir. İmalatçı, ithalatçı veya yetkili bir temsilci tarafından EAC beyanı verilir ve resmi kayıta listelenir. Teknik düzenlemelere uygunluğu beyanname ile teyit edilen ürünler, Avrasya Ekonomik Birliğine üye devletlerin gümrük bölgelerinde serbestçe taşınma ve satılma iznine sahiptir. EAC sertifikası yalnızca, Avrasya Ekonomik Birliği üye devletlerinden birinde akredite olan bir sertifikasyon kuruluşu tarafından gerçekleştirilmesi gereken bir kalite değerlendirmesinden sonra verilebilir. Sertifikasyon, teknik dokümantasyonlara, şirket içinde oluşturulan test raporlarına veya daha doğrusu akredite test laboratuvarları tarafından sağlanan test raporları temelinde gerçekleştirilir. Sertifika, akredite bir kuruluşun imzası ve mührü ile doğrulanan resmi bir forma basılmıştır. EAC sertifikası genellikle yetkililer tarafından kapsamlı bir kontrol gerektiren " karmaşık " olarak nitelendirilen ürünler için tanzim edilmektedir.

EAC Beyanı ile üretici, ithalatçı veya yetkili temsilcisi, ürünlerinin Avrasya Ekonomik Birliği teknik yönetmeliğinin asgari şartlarına uygunluğunu beyan eder. EAC sertifikasından farklı olarak, EAC beyanı üretici veya ithalatçının kendisi tarafından verilmektedir. Gerekli tüm testler ve analizler üretici tarafından veya bazı durumlarda da laboratuvar tarafından yapılabilmektedir.

Avrasya Ekonomik Birliğinin henüz teknik bir düzenleme çerçevesinde bulunmayan ürünler halen ilgili üye devletin ulusal standartlarına ve teknik yönetmeliklerine göre uygunluk değerlendirmesine tabidir. Örneğin, yangından korunma ve metroloji alanlarındaki sertifikasyon hala ulusal düzenlemelere tabidir.

Avrasya Ekonomik Birliği teknik gereklilikleri, uygunluk değerlendirmeleri ve fiyat kontrolleri tarife dışı engellerdir. Kırtasiyecilik, lisans alma prosedürlerinin zorluğu ve lisans depozitolarının iadelerinin gecikmesi de Kazakistan'da karşılaşılabilen diğer tarife dışı engellerdir.

Bunun dışında, Avrasya Ekonomik Birliği Teknik Düzenlemeleri kapsamında Veterinerlik ve Gıda Mevzuatı gerekçe gösterilerek herhangi üretilmiş mamulün bünyesine giren birincil hammaddelerin kaynağında hastalık araştırılması, bu nedenle güvenilir firma incelemesi gerçekleştirilmesi ile Avrasya Ekonomik Birliği üyesi beş ülkedeki sorumlu kuruluşlara görüş sorulması ve ilgili ülkelerde uzman araştırması yaptırılarak firma listesi oluşturulması da teknik engeller kapsamında değerlendirilebilir.

Piyasaya arz edilen tüm ürünlerin güvenli ve kaliteli olmasını sağlamak ülkelerin en temel öncelikleri arasındadır. Bu amaçla, ürünlerin uyması gereken teknik kriterler (standartlar ve teknik düzenlemeler) ile ürünlerin bu kriterlere uygun üretildiğini belgeleyen uygunluk değerlendirmesi işlemlerine günümüzde daha fazla başvurulmaktadır. Standartlar, teknik düzenlemeler ve uygunluk değerlendirmesi prosedürleri, sınai, ekonomik ve ticari gelişmeye katkıda bulunan, insan can ve mal güvenliğini korumayı amaçlayan, modern ekonominin ve standardizasyon sisteminin temel taşlarıdır.

Bununla birlikte, standartlar, teknik düzenlemeler ve uygunluk değerlendirmesi işlemleri çoğu zaman insan sağlığı ve güvenliği gibi meşru amaçların ötesinde ticarete teknik engeller olarak adlandırılan ve uluslararası ticaretin serbest akışını olumsuz etkileyen engellere yol açmaktadır. Uluslararası kabul görmüş standartlardan farklı teknik kriterler belirlenmesi ve gerektiğinden katı test ve belgelendirme işlemlerinin zorunlu kılınması bu alandaki en önemli sorunlardır. Şeffaf bir şekilde kabul edilmeyen ve uygulanmayan bu düzenlemeler ihracatçı firmalar açısından ek külfet ve maliyetlere de yol açmakta ve rekabet edebilirliklerini güçleştirmektedir. İhracatta karşılaştığımız ticarete teknik engellerin önlenmesi, sürdürülebilir ihracat artışının sağlanması açısından da önemlidir.

Bu kapsamda, T.C. Ticaret Bakanlığı Ürün Güvenliği ve Denetimi Genel Müdürlüğü internet sayfasında konu ile ilgili ayrıntılı bilgi mevcuttur: (<https://teknikengel.gov.tr/>).

Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesi, ihracatçılarımızın ticarete teknik engeller alanında yararlanacağı ve etkin olarak kullanacağı temel bir platform olarak yapılandırılmıştır. Bu çerçevede; ihracata konu ülkenin ticarete teknik engeller uygulamaları hakkında bilgi sahibi olunabilmekte, ihtiyaç duyulan ülke mevzuat ve uygulamaları hakkında ilave bilgiler Bakanlığımızdan talep edilebilmekte ve ihracatta karşılaşılan ticarete teknik engeller interaktif olarak Bakanlığımıza bildirilebilmektedir. Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesine üyelik suretiyle ilgilenilen ülke ve ürün gruplarına ilişkin taslak düzenlemeler e-posta ile günlük olarak gönderilmektedir. Ayrıca, firmalarımız ihracatlarını olumsuz etkileyebilecek diğer ülke düzenlemelerini taslak aşamasında öğrenip yorum yapabilmektedir. Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesine üyelik ücretsizdir.

2. PAZARIN ÖZELLİKLERİ

Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları

Kazakistan Dünya Fikri Mülkiyet Hakları Örgütüne (WIPO) 1993'te üye olup aşağıdaki sözleşmelere taraf olmuştur:

- WIPO Kuruluşuna Dair Anlaşma (1967);
- Sınai Mülkiyetin Korunmasına Dair Paris Sözleşmesi (1883);
- Markaların Uluslararası tescili ile ilgili Madrid Anlaşması (1891);
- Patent İşbirliği Antlaşması (1970);
- Kazakistan bugüne kadar Dünya Fikri Mülkiyet Hakları Örgütü çerçevesinde aşağıdaki anlaşmaları imzalamıştır.
- 27 Mayıs 2010'da Markaların Uluslararası Tesciline İlişkin Madrid Protokolü (28 Haziran 1989);
- 9 Kasım 2010'da Olimpik Simgesini Korumasına İlgili Nairobi Anlaşması (26 Eylül 1981);
- 2 Mayıs 2011'de Patent Hukuku Anlaşması (1 Haziran 2000y. Cenevre).

Kazakistan'da fikri mülkiyet haklarının korunması "10.06.1996/6 sayılı K.C. Fikri ve Benzeri Mülkiyet Hakları Kanunu" (https://online.zakon.kz/document/?doc_id=1005798#pos=69;-155) ve mevzuatı çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Yurt dışında kendi ticari markasını tescil etmek isteyen Kazakistan vatandaşı iş adamlarının ve Kazakistan'da kendi ticari markasını tescil etmek isteyen yabancı iş adamlarının hukuki eşitliğini sağlamak üzere 8 Nisan 2012'de 'Ticari Marka Kanununa İlişkin Singapur Anlaşması'nı onaylayan kanun çıkarılmıştır. Bu çerçevede, marka tescili işlemleri kolaylaştırılmış olup, markal tescil işlemi elektronik ortamda da yapılabilmektedir.

Başvuru Belgeleri

- Başvuru Dilekçesi,
- Resimler,
- Model Özeti,
- Tarifname,
- Başvuru ücreti dekontu.

Yetkili Mercii

- K.C. Adalet Bakanlığı,
- Fikri Mülkiyet Milli Enstitüsü (KazPatent).

Dağıtım Kanalları

Halen gelişmekte olan bir pazar olarak değerlendirilen Kazakistan'ın özellikle başkenti Astana ile ticaret merkezi Almatı şehri olmak üzere büyük şehirlerinde gelişmiş bir pazar yapısından söz etmek mümkündür. Kazakistan'da nüfus temelde iki coğrafi bölgede yoğunlaşmıştır. (Güneyde ticari ve kültürel merkez Almatı şehri ile Türkistan bölgesi; kuzeyde ise başkent Astana ile Karaganda, Pavlodar gibi şehirler.) Söz konusu kentlerde yerleşik nüfusun ortalama gelirlerinin ülkenin diğer bölgelerinde yerleşik nüfusun ortalama gelirlerine göre daha yüksek olduğu bilinmektedir. Ayrıca, petrol çıkarma ve metalurji endüstrilerinin gelişimi ile birlikte

Aktau ve Atyrau gibi Batı Kazakistan şehirlerinin ekonomik performanslarının dikkat çektiği belirtilmelidir. Genel olarak, Kazakistan pazarına girme arzusunda olan firmalarımızın sürdürülebilir bir stratejiyi benimsemelerinde ülkede kalıcı olmaları bakımından yarar bulunmaktadır. Bu çerçevede, Rus ve Çin menşeli daha ucuz ürünlerin Kazakistan pazarına erişiminin kolay olması ve Kazak tüketicilerin fiyat duyarlılığı gibi unsurlar dikkate alınmalıdır.

Pazarda yer almak isteyen firmalar dağıtım ağını başlıca dört ana kanal üzerinden organize edebilmektedirler. Bu kanallar şunlardır:

- Açık hava pazarları ile çalışarak,
- Dağıtıcılar aracılığıyla,
- Markalı ürünlerle kendi mağazalarını açarak veya bayilik vererek,
- E-Ticaret ve İletişim Siteleri (Instagram, VK ve Facebook sosyal medya platformları ile kaspi.kz, flip.kz, wildberries.kz vb. gibi online alışveriş siteleri).

Açık Hava Pazarları

Açık pazarlarda ve barakalarda yapılan perakende satışlar oldukça yaygındır. Söz konusu pazarlarda yoğun fiyat rekabeti yaşanmaktadır. Bu itibarla, üreticiler ürünlerini bu pazarlarda markasız biçimde ve fiyat rekabeti nedeniyle kâr marjı azalmış olarak satmaya yanaşmamaktadırlar. Genellikle orta-alt segmentte yer alan tüketici grubunu hedef alan bahse konu pazarlarda alıcıların fiyat esnekliği oldukça yüksektir.

Markasız biçimde satılmakta olan Çin malları ile fiyat rekabeti içerisine girmenin uzun vadede üreticilerin zararına olacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca, söz konusu pazarlarda faaliyet göstermekte olan perakendeciler özsermayelerinin yetersiz olması nedeniyle üretici ve ithalatçılardan ya vadeli mal alma ya da faaliyetlerini konsinye olarak yürütme eğilimindedirler. Bahsi geçen dezavantajlarına rağmen Kazakistan'daki açık hava pazarlarının önemi yadsınamaz durumdadır. Özellikle gıda dışı perakendecilikte Almatı'nın en büyük açık hava pazarı olan Baraholka, tekstilden mücevherata, hazır giyimden mobilyaya toptan ve perakende satış gerçekleştirilen bir pazar niteliğindedir. Elektronik ürünlerin Kazakistan kırsalına dağıtımında bu pazarın önemli bir yeri vardır. Toptan ve perakende meyve, sebze ve gıda satışında Almatı'nın en büyük açık hava pazarı konumunda olan Altın Orda pazarı ise, Almatı şehri ile Almatı Eyaletinin 5,5 milyon kişilik nüfusuna hitap etmektedir. Kazakistan'ın başkenti Astana şehrinde bulunan en büyük açık hava pazarı olan Ortalık Bazar ile Şangay pazarları da bölge halkının her türlü pazar ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Kazakistan'daki açık hava pazarları genellikle pazartesi günü hariç olmak üzere her gün çalışmaktadır.

Distrübütörler

Kazakistan'da pazara giriş stratejisi olarak yerel ortak/ortaklarla işbirliğine gitmek ve etkili iş geliştirme için sahada bulunmak önem arz etmektedir. Birçok ihracatçı firma, ülkeye sevk ettikleri malların gümrük işlemlerini sonuçlandırmak, yerleşik toptancılar ve/veya perakendecilerle ilişkilerini düzenlemek, ürünlerini doğrudan kamu kurumlarına ya da büyük şirketlere pazarlamak ve satış sonrası hizmetleri yürütmek için Kazakistan merkezli firmalarla işbirliğine girmektedir. Ülkede pek çok distribütör faaliyet göstermektedir. Elektronik ortamda bir gün önceden satış yapılan noktadan, satış personeli aracılığıyla sipariş alınmakta, sonraki gün ise taşıyıcılar tarafından mal teslim edilmektedir. Genellikle bakkal gibi düşük stokla ve günlük tüketim malları üzerine çalışan küçük işyerlerine her gün, market restoran veya otel gibi işletmelere ise haftalık dağıtım gerçekleştirilmektedir.

Kazakistan açısından distribütörlerle çalışma usulü olarak verilebilecek en uygun örnek, distribütörün deposunun kullanıldığı ve dağıtım araçlarının distribütörün mülkiyetinde olduğu modeldir. Bu uygulamada distribütöre aylık satış hedefleri verilmekte, distribütör ücretsiz temin edilen ürünlerle desteklenmekte ve satışları artırmaya teşvik edilmektedir.

Bayilik

Pazara girişte firmaların izledikleri yöntemlerden biri de bayilik vermektir. Özellikle markalaşmaya ve bayilik sistemi kurmaya odaklanmış olan yabancı firmalar, markalarını yoğun reklam kampanyalarıyla desteklemekte, bayilik sistemini modern teknolojileri kullanarak organize etmekte, elektronik stok takip sistemleri ve gelişmiş dağıtım ağları ile başarıya ulaşabilmektedirler. Kazakistan'da hala perakendeciliğin büyük bir kısmının açık pazarlarda ve barakalarda yürütülmeye devam ediliyor olması neticesinde yabancı firmalar bayilik verebilecekleri yeterlilikte Kazak firma bulmakta zorlanabilmektedir. Bu nedenle öncelikle Kazakistan'da kendi mağazalarını ve "show roomlarını" açan üretici firmalar, marka değeri yarattıktan sonra bayileşme yoluna gitmektedirler.

Ülke genelinde kabul görmüş ödeme biçimi mal mukabili nakit ödemedir. Astana ve Almatı şehirlerinde banka kartıyla ödeme yapmak yaygındır. Bu kapsamda, yukarıda sıralanmış dağıtım kanallarından hangisi kullanılacak olursa olsun firmalarımızın öncelikli olarak tercih etmesi gereken ödeme yolunun nakit olması tavsiye edilmektedir. Ancak, özellikle bayilik sistemi kuran markalar kendi bayileriyle açık hesap çalışabilmekte veya doksan güne varan vadelerle ürün göndermek durumunda kalabilmektedirler. Bu aşamada, sözleşmeler önem kazanmaktadır. Kazak Ticaret Kanunu, alacak verecek ilişkilerinde yapılan sözleşmeleri bağlayıcı kabul etmektedir. Bununla birlikte Kazak iç hukuk sisteminde mahkeme kararlarının çıkması zaman alabilmekte, sistem kişilerin istismarına açık olabilmekte ve dolayısıyla nadiren de olsa mağduriyetler ortaya çıkabilmektedir.

Kazakistan'da E-Ticaret

Büyüyen orta sınıf, artan refah düzeyi ve düşük nüfus yoğunluğu Kazak toplumunun öne çıkan özellikleridir. Bahsi geçen özellikler Kazakistan'ı internet vasıtasıyla alışveriş ve posta yoluyla dağıtım için ideal bir ülke haline getirmektedir. Bilhassa, ülkedeki Covid-19 pandemisi tedbirleri kapsamındaki kısıtlamalar nedeniyle 2020 yılında B2C kanalları aracılığıyla çevrimiçi ticaret ve ödeme işlemleri büyük ölçüde artmış ve dijital ticaretin gelişimi hızlanmıştır.

Ülkede en çok rağbet gören işletmeden tüketiciye e-ticaret kategorileri moda ve kozmetiktir. Bahse konu ürünlerin dışında multimedya, kitaplar, bilgisayar çevre birimleri ile aksesuarları, yazılım ve uçak/tren biletleri bu kapsamdaki diğer başlıklardır. Covid-19 pandemisi sırasında internette satın alınan ürünlerde giyim ve yiyecek mallarının başı çektiği ifade edilmektedir.

Kazakistan Ticaret ve Entegrasyon Bakanlığı 2021-2025 Devlet Ticareti Geliştirme Programı kapsamında, e-ticaret hacmini 4,5 milyar ABD doları düzeyine yükseltmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu program çerçevesinde, 2025'e kadar toplam ticari işlemlerin %15'inin e-ticaret işlemleri dahilinde olması hedeflenmektedir.

Kazakistan, Orta Asya ve Kafkasya bölgesinin en büyük B2C e-ticaret pazarına sahip ülkesidir. Kazakistan'da online alışveriş 2000'li yıllarda ortaya çıkmıştır. Öte yandan, Kazakistan'da e-ticaret sektörünün hala arzulanan seviyenin altında kaldığı belirtilmektedir.

Kazakistan'da e-ticaretin gelişmesinin önündeki temel engeller, tam anlamıyla gelişmemiş düzeyde olduğu belirtilen çevrimiçi ödeme ve teslimat sistemleri ile e-alışverişteki düşük tüketici güveni seviyesidir. Kazakistan'da çevrimiçi perakendecilerinden İnternet üzerinden yapılan siparişlerin ödemeleri çoğunlukla teslimatta nakit veya temassız ödeme özelliğine sahip yerel bir finansal teknoloji platformu olan "Kaspi" ile yapılmaktadır. Ülkede dijital bankacılık işlemlerinin üçte ikisinden fazlasının Kaspi sistemi tarafından karşılandığı ifade edilmektedir.

Ülkede, sınır ötesi e-ticaret son dönemde popülerlik kazanmaya başlamıştır. Kazakistan'da faaliyet gösteren yabancı e-ticaret şirketleri arasında önde gelenleri AliExpres, Amazon ve e-Bay'dir. Uluslararası kurye hizmeti şirketlerinin çoğunun Kazakistan'da temsilciliği bulunmaktadır ve anılan firmalar teslimat operasyonlarını desteklemek için çevrimiçi siteleri kullanılmaktadırlar.

Kazakistan'da 2000'den fazla çevrimiçi mağaza faaliyet göstermektedir. Ülkedeki en popüler e-ticaret siteleri Kaspi.kz, OLX.kz, Kolesa.kz ve Wildberries.kz'dir.

Kazakistan'da B2B e-ticaret pazarı ise büyümektedir. Kazak şirketler, güçlü bir marka algısı geliştirmek için web sayfalarına ve sosyal medya hesaplarına sahip olmanın bir zorunluluk olduğunun farkına varmaya başlamıştır. Bazı firmalar artık web sitelerinde ürün katalogları eklemektedirler. Ancak Kazakistan'da çoğu şirket, web sitelerini yalnızca sunulan ürün ve hizmetleri sergilemek için kullanmakta ve potansiyel müşterilerine çevrimiçi ödeme ve nakliye seçeneklerini henüz sunmamaktadır. 2022'nin ilk yarısında Kazakistan'da perakende e-ticaret pazarının büyüklüğü 501 milyar tenge düzeyine gelmiştir. Söz konusu dönemde gerçekleştirilen alışverişlerin büyük çoğunluğunun telefon üzerinden gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Anılan dönem itibarıyla e-ticaret işlemlerinin sayısı 19 milyonu aşmıştır. 2021 yılının aynı dönemine kıyasla e-ticaret hacminde %20 artış kaydedilmiştir.

Kazakistan'da e-ticaret pazarı giderek gelişmekte ve sektöre giderek daha fazla lojistik ve pazarlama alanında hizmet sunan şirketler girmektedir. Dahası çevrimiçi alışverişin Kazakistanlılar arasında giderek daha yaygın hale geldiğini belirtmek gerekmektedir.

Tüketici Tercihleri

2018–2019 döneminde, geçmiş dönemdeki ekonomik daralmanın etkilerini atan Kazak tüketicileri, günümüzde istikrarlı biçimde artmakta olan kişi başına gelirleri paralelinde alışverişlerinde daha sofistike taleplerde bulunmaktadır. 2018–2019 döneminde olduğu gibi mümkün olduğunca temel ihtiyaçlara bütçe ayırmak veya satın alınan ürünlerin fiyatlarının ön planda olması artık geride kalmakta, satın alınan ürünlerin kalitesi ve alışveriş esnasında sunulan hizmetler ön plana çıkmaktadır.

Öte yandan, 2020 yılında başlayan Covid-19 pandemisi, Kazakistan'da müşteri davranışlarını etkilemiş ve internetten alışverişin yeni tüketici segmentlerine girmesini hızlandırmıştır:

Bu çerçevede, söz konusu süreçte

- Kazakistan'da 50 yaşın üzeri internetten alışveriş yapan müşterilerin payı önemli ölçüde artmış,
- Çevrimiçi perakende satışlar genel olarak artış göstermiş,
- Ülkenin uzak bölgelerinden gelen çevrimiçi siparişlerde artış kaydedilmiştir.

Harcanabilir gelir artışı paralelinde değişmekte olan tüketici tercihlerinde; daha yüksek standartlarda alışveriş ortamı sunan, sağlık ve hijyenik açılardan denetlenen ürünlere raflarında yer veren süpermarketler ve hipermarketlerden, haftalık alışverişler yaparak, mümkün olan en kısa sürede tüm ihtiyaçları karşılamak yönünde eğilim gözlenmektedir. Ancak ekmek veya süt gibi günlük satın alınan gıda maddeleri hala geleneksel bakkallardan, et ve meyve sebze ise açık hava pazarlarından temin edilmektedir.

Kazak tüketicileri giyimlerini, kullandıkları araçları ve yemek yedikleri restoranları birer prestij unsuru olarak değerlendirmekte olup bunlarla ilgili harcamalarda daha esnek olabilmektedir. Artan harcanabilir gelir sonucu prestij unsuru olarak değerlendirilen bahse konu giderlerin tüketici bütçesi içerisindeki payı artış göstermektedir.

Marka bilincinin büyük bir hızla gelişmekte olduğu ülkede, özellikle kültürel anlamda ve marka bilinci üzerindeki Rus etkisi azalmaktadır. Geçmiş dönemde genel olarak tüm BDT ülkelerinde gözlenen Sovyet etkisi Kazakistan'da Rus nüfusun fazla olması nedeniyle daha derin olmuştur. Ülkede Rus markalarının, televizyon kanallarının tüketici tercihleri üzerindeki etkisi geçmişe göre azalmakla birlikte hala devam etmektedir.

Kazakistan'da tüketici tercihlerinde bölgesel farklılıklar da bulunabilmektedir. Örneğin Astana'da bulunan tüketiciler açısından marka prestiji ön planda olabilmektedir. Almatı'da bulunan tüketicilerin ise genel anlamda Kazakistan'ın en bilinçli tüketicileri olduğu ve alışverişlerinde, fayda maliyet analizlerinde diğer bölgelere kıyasla daha rasyonel davrandıkları bilinmektedir. Özellikle elektronik ürünlerde ve beyaz eşyada satın alacakları ürünlerin fiyatlarını internetten araştırmakta, ürünlerle ilgili forumları ve şikâyetleri takip etmektedirler.

Kazakistan bağımsızlığını kazandığı 1991 yılından itibaren sürekli gelişme gösteren ve ilerleme kaydeden bir ülkedir. Ülkenin bu yapısı halka da yansımış olup tüketiciler yeniliklere karşı açık fikirlidir. Bu kapsamda, pazarın gelişime açık olması ve tüketicilerin yeni ürünlere açık fikirli olarak yaklaşmaları tanıtım faaliyetlerinin önemini arttırmaktadır. Genel anlamda, Kazakistan pazarının reklam duyarlılığı yüksek olarak değerlendirilmektedir. Diğer taraftan, marka sadakatinin yüksek olduğu pazarda, tüketiciler kullanmakta oldukları markaları ancak daha kaliteli ürün kullanmak amacıyla terk etmemektedirler. Bu durum artan harcanabilir gelir nedeniyle sıklıkla yaşanmaktadır. Tanıtımda en etkin araç başta Instagram olmak üzere sosyal medya ve televizyondur.

Satış Teknikleri ve Satışı Etkileyen Faktörler

Doğrudan pazarlama, özellikle Almatı ve Astana gibi büyük şehirlerde daha yaygındır. Söz konusu pazarlama stratejisinin Kazakistan'daki en çok uygulanan biçimleri satış noktalarında ücretsiz numune dağıtımı, kültürel etkinlikler ve tüketiciye ürünleri tanıtmak için gerçekleştirilen ev ziyaretleridir. Doğrudan satışlar ve kataloglar üzerinden satışlar özellikle kozmetik sektöründe popülerdir.

Kişisel internet kullanımının ve penetrasyonunun da özellikle Dijital Kazakistan programı sayesinde Kazakistan genelinde arttığı ifade edilmelidir. Bu çerçevede, daha fazla tüketici ve şirket daha kolay ve kaliteli internet erişiminden faydalanmaktadır.

Karşılaştırmalı fiyat avantajı nedeniyle Çin malları pazarda talep görmeye birlikte, Türk ürünlerine yönelik artan ilgi söz konusudur. İhraç mallarımızın halk arasında popüler olmasının nedenlerinden biri de Türk dizileridir. Kazakistan'da yaygın olarak takip edilen Türk dizileri, tüketime yönelik alışkanlıkları etkileyebilmektedir.

Pazarda görünürlük, Kazak halkının yaygın olarak tercih ettiği alanlarda yürütülen perakende faaliyetleri ve bunların sosyal/görsel medya üzerinden desteklenmesi ürünlerimizin Kazakistan pazarındaki satışını desteklemektedir.

Kamu İhaleleri

Kazakistan'da ihale süreçlerinde etkin olarak yer alınabilmesinde, kamu kurumları ve ilgili otoritelerle yaygın ve sürekli bir ilişki ağının tesis edilmesi önem taşımaktadır. 2016 yılından beri devlet tarafından yapılan ihalelerin önemli bir kısmı 'K.C. Devlet Satınalma' sitesi (<http://www.goszakup.gov.kz/>) üzerinden yayınlanmakla birlikte, firmalarımızın Kazakistan pazarında ofis açarak ihale süreçlerini doğrudan yerinde takip etmeleri, güçlü bir network oluşturmalarında yarar görülmektedir.

'K.C. Devlet Satınalma' portalında ihalelere katılabilmek için elektronik imza olması ve siteye kayıt yapılması şarttır. Elektronik imza K.C. Halka Hizmet Merkezi'ne başvurularak alınır. Sonra kendi ürünlerini ve hizmetlerini tanıtmak isteyen iş adamları devlet tarafından verilen ihalelere katılabilir. İhaleler hakkındaki bilgilere "Объявления (ilanlar)", "Лоты (lot)", "Итоги (sonuçlar)", "Планы закупок (satınalma planı)", "Договоры (anlaşmalar)" bölümlerinde ya da arama sisteminde ilgilendiği ilan başlığını yazarak (Örneğin, "строительные работы" (inşaat işleri)) ulaşılabilir.

Kazakistan ihale sitelerinin diğer linkleri ise aşağıda sıralanmıştır:

<http://tenderplus.kz/>

<http://zakupki.kz/>

<http://spk-almaty.kz/>

3. ÖNEMLİ SEKTÖRLER

Tarım ve Hayvancılık

Kişi başına düşen ekilebilir arazi bakımından dünya sıralamasında ikinci sırada yer alan Kazakistan, 70'den fazla ülkeye ihracat yapan dünyanın en büyük 10 tahıl ihracatçısından birisidir. Kazakistan topraklarının yaklaşık %74'ü tarıma uygundur. Kazakistan, tarımın nüfusun büyük bir kısmı için geçim kaynağı olduğu bir ülkedir. Sektörde 1,4 milyondan fazla kişi istihdam edilmektedir. Nüfusun %43'ü kırsal alanlarda yaşamaktadır. Öte yandan, Kazak tarımı, toplam GSYİH'nın %10'undan daha azını sağlamakta ve Kazakistan ekonomisinin küçük ölçekli bir sektörünü oluşturmaktadır.

Ülkenin tahıl yetiştirilen bölgelerinde, ağırlıklı olarak güçlü ve sert, gluten içeriği yüksek buğday çeşitleri yetiştirilmektedir. Söz konusu buğday dünya pazarında büyük talep gören tarımsal ürünlerden birisidir. Tahıl ekimi genel olarak on sekiz milyon hektarlık bir alanı kaplar ve bunun on iki milyon hektarı brüt verimi altı yüz bin ton olan buğdaya tahsis edilir. Kazakistan'da pirinç, karabuğday, kolza tohumu, soya fasulyesi, yulaf, pamuk, şeker pancarı ve birçok sebze ve meyve de yetiştirilmektedir. Bununla birlikte, ithal gıda ürünlerine yönelik artan talep, Kazakistan'ı 2004 yılından bu yana net bir tarım ürünleri ithalatçısı haline getirmiştir.

Kazakistan'da geleneksel tarım dalı hayvancılıktır. Hayvancılık faaliyetleri nüfusa gıda ve hafif sanayiye ise hammadde sağlamaktadır. Kazakistan'da ortalama olarak yılda yedi yüz elli bin tona kadar et, dört buçuk milyon tondan fazla süt, yaklaşık iki buçuk milyar yumurta, otuz bin ton yün üretilmektedir. Kazakistan'ın kuzey bölgelerinde süt sığırcılığı; güney bölgelerinde sığır yetiştiriciliği, koyun yetiştiriciliği, at yetiştiriciliği ve deve yetiştiriciliği; batı ve doğu bölgelerinde sığır yetiştiriciliği ve at yetiştiriciliği yaygındır. Kümes hayvanı yetiştiriciliği neredeyse ülkenin tüm bölgelerinde mevcuttur. Çöl ve yarı çöl bölgeleri için, başlıca tarımsal üretim türleri koyun yetiştiriciliği, at yetiştiriciliği ve deve yetiştiriciliğidir. Koyun yetiştiriciliği esas olarak dört yönde gelişmektedir. Bunlar sırasıyla ince yapağı, yarı ince yapağı, et besleme ve smushkovy türleridir.

Burada son dönemde not edilmesi gereken gelişmelerden biri ise 2021 yılında Kazakistan'da yabancı uyruklu vatandaşlara ve tüzel kişiliği olan yabancı kuruluşlara tarım arazilerinin satılması ve kiralanmasının yasaklanmasına ilişkin mevzuat düzenlemesidir.

Sanayi

Ekonomisi halihazırda petrol ve madenlerin çıkarılması ile bunların ihracatına dayanan Kazakistan'da, ekonomik çeşitliliğin sağlanması ve bir sanayi altyapısının oluşturulması amacıyla politikalar uygulanmakla birlikte, üretime yönelik yatırımlar ağırlıklı olarak petrokimya ve metalürji sanayine gelmeye devam etmektedir.

Sektörel çeşitliliğin sağlanması ve yer altı kaynaklarına dayanan iktisadi yapının dönüştürülerek sanayi üretiminin geliştirilmesini teminen, Özel Ekonomik Bölgeler kapsamında sağlanan teşvikler yoluyla ülkeye doğrudan yabancı sermaye çekilmeye çalışılmaktadır. Ülkede halihazırda 14 Özel Ekonomik Bölge bulunmakta olup, yatırımcı

firmalara çeşitli vergi muafiyetleri, uygun faizli kredi tahsisleri başta olmak üzere çeşitli teşvikler sağlanmaktadır.

Hafif Sanayi

Hafif sanayi alanında hammadde işleme teknolojilerinin geliştirilmesi, yüksek katma değerli ürünler üretilerek dahili pazarın ihtiyaçlarının karşılanması ve ihracatın artırılması başlıca stratejik hedefler olarak belirlenmiştir. Günümüzde Kazakistan tekstil başta olmak üzere, hafif sanayi ürünlerine olan ihtiyacı ağırlıklı olarak ithalat yoluyla karşılamaktadır. Geçiş dönemi ekonomik sorunlarından en çok etkilenen ve üretimi neredeyse durma noktasına gelen sektörlerin başında hafif sanayi gelmektedir. Nitekim Kazakistan'ın toplam sanayi üretiminde hafif sanayinin payı sadece %0,9 düzeyindedir. Hafif sanayi üretiminin yaklaşık %38'i tekstil ve hazır giyimin, %11'i ise deri mamullerine yöneliktir. Bu alandaki ithalatta ise tekstil ve hazır giyimin payı %75'tir. Gerek ayakkabı ve diğer deri mamuller, gerekse de tekstil ve hazır giyim üretimi için yeterli hammaddeye sahip olan Kazakistan, önümüzdeki yıllarda bu potansiyelini kullanarak ithalatın önüne geçebilecek rekabetçi, kaliteli ürünler üreten ulusal hafif sanayi sektörünün şekillendirilmesini amaçlamaktadır. Türkiye'de üretilen tekstil ve deri ürünlerinin Kazakistan pazarında büyük rağbet gördüğü dikkate alındığında, Kazakistan'da aynı standartlarda üretim yapacak şirketlerimizin bu alanda yer alabilecekleri değerlendirilebilir. Covid-19 pandemisinin ekonomiler üzerindeki olumsuz etkilerine rağmen 2020 yılının ilk yarısının sonunda Kazakistan hafif sanayisinde üretim hacimleri %8 oranında artmıştır. Tekstil üretiminde %8,4, deri ürünlerinde %6,6, giyimde %2,1 oranında olumlu dinamikler gözlenmektedir. Pamuk lifi, mamul tekstil, dış giyim, şapka, çorap ve ayakkabı üretimindeki artışla tüm alt sektörlerde büyüme kaydedilmiştir. 2020-2022 yıllarında ise toplamda 27.384 milyar tenge yatırım için 19 hafif sanayi projesinin hayata geçirilmesi ve toplamda 1.486 kişilik ilave istihdam yaratılması beklenmektedir.

Makine

Kazakistan makine sektörünün temel amacı dahili pazarın ihtiyaçlarının azami ölçüde karşılanması ve yüksek katma değerli ürün ihracatının artırılmasına olanak sağlayacak üretim yapısının şekillendirilmesidir. Makine ve ekipman ithalatı Kazakistan'ın genel ithalatı içerisinde ilk sırada yer almaktadır ve talep büyük ölçüde ithalat yoluyla karşılanmaktadır.

Nükleer Endüstri

Kazakistan'da nükleer endüstrinin öncelikli sektörler arasında bulunmasının temel nedeni ülkenin sahip olduğu zengin uranyum rezervleridir. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın verilerine göre, dünyada kanıtlanmış uranyum rezervlerinin %19'u Kazakistan'da bulunmaktadır. Ülke 2009 yılında dünyanın en büyük uranyum üreticisi konumuna gelmiştir. Ülkede nükleer sanayi ile ilgili bütün faaliyetler Kazatomprom A. Ş. tarafından yürütülmektedir. Şirket hisselerinin %100'ü Samruk Kazına Ulusal Refah Fonu üzerinden Kazakistan Cumhuriyeti devletine aittir.

Kimya

Kimya sanayi, Kazakistan sanayisinin diğer sektörlerinin hammadde, yarı mamul ve malzeme ihtiyacının karşılanması açısından büyük rol üstlenmektedir. Sektörde öncelikli hedef ileri teknoloji, inovatif ve ihracata dönük yüksek katma değerli ürünlerin üretiminin sağlanması ve ulusal kimya sanayinin rekabet gücünün artırılmasıdır.

Kazakistan'ın ithal ettiği kimya sanayi ürünleri içerisinde gübreler, temizlik kimyasalları vs. katma değeri yüksek mamuller ağırlıktadır. Bu çerçevede, sektörde önemli yatırım potansiyeli bulunmaktadır. Zengin hammadde kaynakları kimya sanayinin gelişmesi için elverişli zemin oluşturmaktadır.

Hizmetler

Kazakistan'daki hizmetler sektörü son 20 yıl içerisinde GSYİH'deki payını %59 seviyesine çıkarmıştır. Hizmet sektörü ülkede en fazla istihdam sağlayan sektör konumundadır. Kazakistan'da hizmet sektörü Astana ve Almatı gibi belli başlı kentlerde büyümektedir. Bununla birlikte, Kazakistan pazarının nispeten küçük olması ve Kazakistan'ın kentsel nüfusunun birbirinden çok uzakta bulunması hizmet sektörünü olumsuz etkileyen unsurlardır.

Madencilik

Madencilik sektörü, ülkenin GSYİH'sinin %13-14'ü; ihracatının ise %20'sinden fazlasını ortaya koymakta ve Kazak ekonomisinde önemli bir rol oynamaktadır. Anılan sektör, sanayinin diğer sektörlerinin hammadde ihtiyacının karşılanması açısından Kazakistan ekonomisinde kilit bir konuma sahiptir. Sektörün stratejik amacı rekabet gücünün yükseltilmesi, ürün çeşitliliğinin sağlanması ve işlenmiş, yüksek katma değerli mamullerin toplam üretimdeki payının artırılması olarak özetlenebilir. Nitekim, Kazakistan'ın ithal ettiği madencilik ve metal sanayi ürünlerinin büyük kısmı işlenmiş mamullerden oluşmaktadır. Kazakistan'ın sahip olduğu zengin maden kaynakları sektöre ilgi duyan potansiyel yatırımcılar açısından başlıca cazibe unsurudur. Mevcut üretim kapasitesi göz önünde bulundurularak yapılan değerlendirmelere göre, Kazakistan'da ülkenin metalürji işletmelerinin hammadde ihtiyacını 50 ila 300 yıllık süre zarfında karşılamaya yetecek kadar maden kaynağı bulunmaktadır. Kazakistan'ın dünya rezervlerindeki payı; krom %30, manganez %25, demir %10, bakır %10, kurşun ve çinko %13 şeklindedir. Ülke uranyum rezervleri açısından dünyada ikinci sıradadır.

Enerji

Petrol ve Doğalgaz Sektörlerinin Altyapısının Geliştirilmesi ve Petrol İşleme

Kazakistan petrol endüstrisinin gelişimi açısından belirlenen stratejik hedefler aşağıda belirtilmektedir:

- Petrol ürünleri üretim hacminin artırılması ve kalitesinin yükseltilmesi
- Dünya pazarlarında talep gören yüksek katma değerli petrokimya ürünlerinin üretimi
- Yüksek katma değerli petrokimya ürünleri üretimi için hammadde tedariki
- Hidrokarbon hammaddesinin kapsamlı ve çok aşamalı işlenmesinin sağlanması
- Yüksek katma değerli inovatif mamullerin ve temel petrokimya ürünlerinin üretimi alanında faaliyet gösterecek KOBİ'lerin kuruluşunun teşvik edilmesi
- Çevreye duyarlı üretim sistemlerinin devreye sokularak yaygınlaştırılması

Kazakistan'da 3 petrol rafinerisi (Pavlodar, Çimkent ve Atırau şehirlerinde olmak üzere) faaliyet göstermektedir. Ancak Kazakistan'da hidrokarbon hammaddesinin tam olarak işlenmesini sağlayacak teknolojik üretim süreçleri mevcut değildir. Ülkede rafinerilerin

modernizasyonu ve teknolojik açıdan yenilenmesi için çalışmalar yapılmakta ve yeni modern tesisler inşa edilmektedir.

Kazakistan'ın petrol ve doğalgaz ihracatının %79'u boru hatları, %13'ü deniz yolu ve %8'i de demiryolu ile taşınmaktadır.

2025 yılında yıllık petrol üretim hacminin 105 milyon tona çıkarılması ve orta vadeli süreçte petrol ve doğal gaz sektöründe 75 milyar dolar değerinde yatırım projelerinin uygulanması öngörülmektedir.

Petrol sektörü ile ivme kazanan ekonomik büyümenin etkileri başta hizmet sektörü olmak üzere diğer sektörlerle de yansımıştır.

Kazakistan'da 2025 yılının sonuna kadar beş yeni petrokimya fabrikasının açılması öngörülmektedir. K.C. Enerji Bakanlığı 2021 yılı içinde bu sektörde üretim tesisleri projelerini hızlandırmak ve potansiyel yatırımcılar için cazip koşullar sağlamak amacıyla Ulusal Petrokimya Geliştirme Projesi'ni hazırlamıştır. Projede, petrokimya tesislerine hammadde tedariki, petrokimya kümesinin oluşturulması, üretim sürecindeki sonraki aşamaların geliştirilmesi gibi konularda karşılaşılan sorunların çözümüne ağırlık verilmiştir. Öte yandan, Hükümet ile yatırımcı arasında imzalanacak ve yatırımcının petrokimya projesi kapsamında ihtiyaçlarını dikkate alacak ayrı bir sözleşmenin taslağı hazırlanmaktadır. Beş fabrikadan üçü Atırau eyaletinde, biri Çimkent'te inşa edilmekte olup, birinin ise Uralsk'ta kurulması planlanmaktadır.

Yenilenebilir Enerji

Kazakistan ekonomisinde öncelikli sektörler arasında özel bir yeri olan yenilenebilir enerji sektörünün geliştirilmesinde başlıca stratejik hedef enerji üretimi ve tüketiminde yenilenebilir kaynakların payının artırılmasıdır. Ülkede su, rüzgar ve güneş gibi yenilenebilir enerji kaynakları alanında potansiyel mevcuttur.

Rüzgar enerjisi Kazakistan'da en perspektifli yenilenebilir kaynaklardan birisi olarak görülmektedir. Ülkede rüzgar santrallerinin kurulması için incelenen 10 bölgenin bu amaç için uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Bahse konu bölgelerde kurulabilecek rüzgar santrallerinin toplam kapasitesinin 1000 MW, yıllık üretim hacminin ise 2-3 milyar KW olabileceği öngörülmektedir.

Kazakistan devletinin yenilenebilir enerji yatırımlarına sağladığı özel destekler aşağıdaki şekildeki sıralamak mümkündür:

- Tesis inşaatı için arsa temininde öncelik,
- Enerji dağıtımını yapan kuruluşların yenilenebilir kaynaklardan elde edilen enerjiyi öncelikli olarak satın alma zorunluluğu,
- Yenilenebilir kaynaklardan üretilen enerjinin dağıtım ağları üzerinden nakli sırasında ücret muafiyeti,
- Yenilenebilir enerji tesislerinin dağıtım kuruluşunun ağına bağlanması sırasında kolaylık.

Kazakistan ekonomisinin temel yapısını ham petrol ile madencilik endüstrisi ve doğalgaz ihracatı oluşturmaktadır. Kazakistan Cumhuriyeti'nin eski Cumhurbaşkanı Nursultan

Nazarbayev'in öncülük ettiği "Nurlu Yol Ekonomi Programı" ile belirlediği uzun soluklu yol haritası çerçevesinde Kazakistan yer altı kaynaklarının ihracatına dayalı ekonomik model yerine sanayileşmesinde çeşitlendirmeyi hedeflemektedir. Kazakistan'da başta enerji ve tarım ürünlerinin işlenmesi olmak üzere çeşitli sanayi alanlarında yeni yatırımlarının önü açılmaya çalışılmaktadır.

Son yıllarda sektörel bazda hizmet, inşaat ve eğitim faaliyetleri ile imalat sanayiinde artış gözlenmektedir. Ticaret, nakliyat ve depolama alanlarında küçük ve orta ölçekli işletmelerin sayısı önemli ölçüde azalmıştır.

Kazakistan'da lojistik altyapısıyla ilgili tüm projeler doğrudan devlet tarafından gerçekleştirilmektedir. Coğrafi konum ve üzerinden geçen uluslararası koridorlar nedeniyle önemli bir lojistik merkezi olma potansiyeline sahip olan Kazakistan için bu sektörde en büyük engel, öncelikle ulaştırma-taşımacılık altyapısının yetersiz olmasıdır.

Demiryolu taşımacılığında ray sisteminin gelişmemiş olması, varlıkların eskimesi, rekabet ortamının olmaması, hizmet kalitesinin düşük olması ve mevcut fiyatlandırma mekanizması şirketlerin müşteri odaklı hizmet vermesini engellemektedir. Kazakistan'ın mevcut iller ve ilçeler arası karayollarının büyük bir bölümü eskimiştir. Ülkede karayollarının inşaatı yeniden yapılmaktadır. Kazakistan Cumhuriyeti lojistik sektörü için özellikle taşımacılık anlamında gerekli altyapının ülkenin kalkınma planlarında yer almasına önem vermektedir.

4. PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE DİĞER BİLGİLER

İş Kültürü

Kazakistan'da iş kurmak için öncelikle ülkeyi ve bölge insanını iyi tanımak gerekir. Türk yatırımcıları genellikle inşaat sektörü, petrol sektörü, turizm ve otelcilik, savunma sanayi, ilaç ve kimya sanayi gibi sektörlerde ön plana çıkmaktadır. Kazakistan, Orta Asya'nın en fazla dış yatırım alan ülkesidir. Kurumsal ve büyük firmaların dışında küçük şirketler de ülkede boy göstermektedir. Kurumsal hizmetlere taşeron hizmeti vermek referansı kuvvetlendirecek ve ileriki dönemlerde daha büyük işler yapmayı sağlayacaktır.

Kazakistan'da iş kurmak için gelen Türk firmaları özellikle inşaat sektöründe kendilerini göstermişlerdir. Kazakistan'da iş imkanları oldukça geniş olmasına karşın, bazı sektörlerde eksiklikler vardır. Ülkede birçok şirket olmasına rağmen birçoğunun web sitesi bulunmamaktadır.

Para Kullanımı

Kazakistan Cumhuriyeti'nin para sistemi, 30 Mart 1995 tarihinden itibaren Kazakistan Cumhuriyeti Merkez Bankası tarafından belirlenen mevzuatlara göre yürürlüğe girilmiştir.

Kazakistan'daki resmî para birimi (ulusal para birimi) Kazakistan tengesidir. Tenge ile altın veya diğer değerli metaller arasındaki ilişki yasa ile belirlenmemiştir. Tengenin yabancı para birimlerine resmi oranı Kazakistan Cumhuriyeti Merkez Bankası tarafından belirlenmekte ve basılı olarak yayınlanmaktadır. Kazakistan Merkez Bankası, Kazakistan Cumhuriyeti'nde nakit verme, dolaşımını ve geri çekilmesini düzenleme münhasır hakkına sahiptir. Merkez Bankası ülkedeki ekonomik faaliyetleri sürdürmek adına para arzından sorumlu kuruluştur.

Kazakistan'da nakit (banknot ve madeni paralar) ve nakit dışı para (kredi kurumlarındaki hesaplarda fon şeklinde) kullanılmaktadır.

Tengenin yabancı ülke para birimlerine konvertibilitesi vardır. ABD doları, avro, Rus rublesi gibi belli başlı yabancı para birimlerinin tengeyle değiştirilebileceği döviz büroları mevcuttur. Ülkede dövizle alışveriş yapılamamaktadır.

Almatı Gelir İdaresi açıklamalarına göre, 21 Ekim 2016 tarihi itibarıyla kredi kartı ile ödeme yapmak isteyenlerin satış işlemlerini kolaylaştırmak için tüm girişimcilere POS terminalleri bulundurma zorunluğu getirilmiştir.

Kazakistan Merkez Bankası, Kazakistan Cumhuriyeti'nin para politikasının belirleyicisi ve uygulayıcısıdır. Kazakistan Merkez Bankası'nın para politikasının amacı, Kazakistan Cumhuriyeti'nin ulusal para biriminin istikrarını sağlamaktır.

Para politikasının ana araçları şunlardır:

- Kazakistan Merkez Bankası'nın bankalara verdiği kredilerdeki faiz oranları,
- Kazakistan Merkez Bankası'na yatırılan zorunlu asgari fonlar,
- Devlet menkul kıymetlerinin alım satımı için açık piyasadaki operasyonlar,

- Bankalara verilen krediler,
- Döviz piyasasına müdahaleler,
- İstisnai durumlarda, belirli türlerdeki kredi işlemlerinin seviyesi ve hacmi üzerinde doğrudan nicel kısıtlamaların getirilmesi,
- Resmî indirim oranı.

Kazakistan'da Ziraat Bankası'nın bir şubesi olan KZI (Kazakhstan Ziraat International) Bank faaliyet göstermektedir. Ülkenin belli başlı kentlerinde KZI Bank şubeleri mevcuttur. (<http://www.kzibank.kz/tr>)

Pasaport ve Ülkeye Geçici Giriş Vizesi uygulaması

Kazakistan Göç Yasasında 2020 yılında yapılan değişiklik uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Kazakistan Cumhuriyeti'nde vizesiz kalış süresi 30 gündür. 30. gün Kazakistan'dan 2. veya 3. ülkeye çıkış yapılarak, Kazakistan'a tekrardan giriş yapılabilir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Kazakistan'da vizesiz kalış süresi 180 gün içerisinde 90 günü aşamaz. Kazakistan Cumhuriyeti'nde 30 güne kadar bulunacak yabancı uyruklu vatandaşların 5 (beş) takvim günü içerisinde bulunduğu yerin K.C. İçişlerine bağlı Göç İdaresine (Upravleniye migratsii) adres kaydı yaptırması gerekmektedir. K.C. Dışişleri Bakanlığı tarafından verilen bilgilere göre Kazakistanlı vatandaşların vizesiz giriş veya sınırda vize alma hakkına sahip olan 39 ülke mevcuttur.

Kazakistan'da 109 ayrı ülkenin vatandaşı için elektronik vize sistemi uygulanmaktadır.

01 Ocak 2020 tarihinden itibaren, pilot proje olarak ÇHC ve Hindistan vatandaşları için 72 saatlik vizesiz rejim uygulanmaya başlamıştır. Ancak, Covid-19 pandemisi nedeni ile Çin Halk Cumhuriyeti ve Hindistan'dan Astana, Almatı, Aktau, Şımkent, Karagandı, Taraz Uluslararası Havalimanları üzerinden gelen transit yolcular için vizesiz 72 saatlik transit süresi askıya alınmıştır.

Elektronik Vize

Kazakistan Cumhuriyeti'de 1 Ocak 2019 tarihinden itibaren, yabancılar için sadece Astana ve Almatı uluslararası hava limanlarının kontrol noktalarından Kazakistan topraklarına girmek ve çıkmak için geçerli olan elektronik formatta tek giriş vizesi alma prosedürü getirilmiştir.

Kazakistan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı'nın göç servis birimleri tarafından belirlenen prosedürler göz önüne alınarak geçerli bir davetiyeye dayanarak elektronik vize (iş, turizm ve tıbbi tedavi) düzenlenir.

Elektronik vize almaya uygun ülkelerin listesini kontrol etmek için Kazakistan Dışişleri Bakanlığı'nın web sitesi (<http://mfa.gov.kz/en/content-view/kazakstan-respublikasynda-elektrondyk-vizany-engizu-zinde-akparat>) ziyaret edilebilir. Kazakistan'da 109 ayrı ülkenin vatandaşı için elektronik vize sistemi uygulanmaktadır.

Kazakistan'da Vize türleri

İş amaçlı vize: Kazakistan'a iş amacı ile seyahat edecek diğer ülke vatandaşlarına veya vatandaşlığı olmayan şahıslara verilir (iş görüşmelerine ve seminerlere katılım, pazar araştırması, vb. nedenler).

Turist vizesi: Yetkilendirilmiş yerel seyahat acentesinin başvurusu üzerine verilen vizedir.

Transit vize: Bir başka ülkeye gitmek üzere Kazakistan'dan geçen, gideceği ülke için gerekli bileti sağlamış ve bilet üzerindeki hareket tarihinin teyit edilmiş olması ve gidilecek ülkeden vize alınmış olması kaydı ile, Kazakistan'a girdiği tarihten itibaren 5 gün geçerli olan vizedir.

Diplomatik vize: Diplomatik pasaport sahiplerine veya belli şartlar altında diplomatik vize verilmesinin uygun olacağı durumlarda sağlanan vizedir. Diplomatik vizeler harç ve konsolosluk ücretlerinden muaftır.

Resmi vize: Yabancı diplomatik personele ve diğer temsilciler ile diplomatik personel kabul edilmeyen uluslararası organizasyonlarda çalışan personel ile iş amacı ile seyahat eden yabancı uyruklular ve vatandaşlığı olmayan kişilerin Kazakistan Cumhuriyeti tarafından davet edilmesi durumunda verilen vizedir.

Yatırımcı vizesi: Yatırım yapmak isteyen iş insanlarına ve Kazakistan'da iş yapan veya yapmayı planlayan büyük ölçekteki yabancı şirketlerin müdürleri ve müdürleri temsil eden idari personele verilir.

Çalışma vizesi: Yabancı işçi alma bölümünün izin ve gerekli belgelerin sağlanması ile, uluslararası anlaşmalar veya Kazakistan Cumhuriyetinin yaptığı bir anlaşma içerisinde aksine hüküm yoksa çalışma vizesi verilir.

Öğrenci vizesi: Bir eğitim kurumuna başvuru yapıldıktan sonra göç polisi tarafından verilir.

Tıbbi vize: Yabancıların ve vatandaşlığı olmayan kişilerin Kazakistan'a gelerek tedavi görmesi, tıbbi kontrol ve konsültasyon yapılması veya benzeri sebeplerle ilgili kuruluşa başvurusu ve ilgili kuruluşa davetin gerekçesini belirtmesi ile Tıbbi vize onaylanır.

Kalıcı Oturma Vizesi ise Kanunda yer alan gerekli belgelerin ibraz edilmesi ile düzenlenmektedir.

* Giriş vizelerinin pek çoğu için pasaport süresinin planlanan seyahat tarihinden itibaren en az altı (6) ay süre ile geçerli olması gerekmektedir.

* Her vize başvurusu bir davet mektubu ile desteklenmelidir.

* Bazı ülke vatandaşlarından tek girişlik resmi, özel, iş ve turist vizeleri için davet mektubu istenmeyecektir.

* Çoklu giriş iş ve turist vizeleri için, davet edenin hükümetin resmi bir kuruluşu olmaması halinde, İç İşleri Bakanlığı Göçmen Polisi Dairesi'nden izin alınması gerekmektedir.

* Vize başvurusu ilgili ülkede bulunan Kazakistan Diplomatik Ofisi veya Konsoloslukuna yapılmalıdır.

*Kazakistan diplomatik ofislerine ait bilgilere <https://airastana.com/tur/tr-tr/Bilgiler/Diplomatik-Misyon/Diplomatik-Misyonlar-Yurtdisi> web adresinden ulaşılabilir.

* Vize başvurusunda aşağıda sıralanan doküman ve belgeler aranmaktadır:

- Geçerli bir pasaport,
- Pasaport resmi ölçüsünde fotoğraf,
- Davet mektubu,
- Konsolosluk yetkililerinin talebine göre vize başvurusuna ilişkin diğer belgeler de istenebilmektedir.

* Diplomatik vizeler haricindeki tüm vizeler ücrete tabidir.

* Daha detaylı ve güncel bilgiler için <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa?lang=en> sitesini ziyaret etmekte fayda bulunmaktadır.

Resmi Tatiller ve Mesai Saatleri

1-2 Ocak	: Yılbaşı
8 Mart	: Dünya Kadınlar Günü
22 Mart	: Nevruz Bayramı
1 Mayıs	: Kazakistan Halklarının Birliği Bayramı
7 Mayıs	: Kazakistan Asker Günü
9 Mayıs	: Zafer Bayramı (II. Dünya Savaşının sonu)
06 Temmuz	: Astana Başkent Günü
30 Ağustos	: Anayasa Bayramı
25 Ekim	: Cumhuriyet Bayramı
16 Aralık	: Bağımsızlık Günü
7 Ocak	: Ortodoks Noel

Mesai saatleri

Haftada 40 saat

09.00 – 18.00 arası

Yerel Saat

(UTC/GMT+06:00) (**Astana**)

5. ŞİRKET KURULUŞU VE İŞ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER

Şirket Türleri

1 Mart 1995 yılında çıkarılan bir kanunla Kazakistan'da yerli ve yabancı yatırımcıların çeşitli türlerde şirket kurmaları mümkün kılınmıştır. Yabancı yatırımcıların ülkede en fazla tercih ettikleri şirket türü limited şirkettir.

Kazakistan'da iş kurmak için ilk aşamada Adalet Bakanlığının yerel idarelerine (TSON) müracaat etmek ve kayıt yaptırmak gerekmektedir. Kayıt için ilgili birime gerekli doküman ve belgeler ibraz edilmelidir. Adalet Bakanlığı söz konusu belgeleri istatistik ve vergi makamlarına iletmektedir. Sürecin tamamlanmasından sonra şirket kayıt belgesi, vergi kayıt belgesi ve istatistik kartı düzenlenmektedir. Kayıt altına alınan işletmeler Kazakistan'da banka hesabı açtırabilirler. Açılacak olan banka hesabı sayısında bir kısıtlama bulunmamaktadır.

Kazakistan'da şirket kurmak için gerekli doküman ve evraklar aşağıda belirtilmiştir:

- Kayıt yaptırmak için başvuru dilekçesi,
- Kazakistan Ticaret Kanunlarına göre kurulacak şirketin türünün bildirilmesi (anonim, limited vs.),
- Şirketin kurulmasına karar verildiğini orta koyan kurul kararı,
- Kazakistan'da yeni kurulacak şirket tüzel kişiliğinin faaliyet göstereceği binanın kira sözleşmesi,
- Kazakistan'da kurulacak olan şirketle illiyet bağı olan yabancı şirketin kuruluş sözleşmesi,
- Yabancı yatırımcının ülkesindeki ticaret sicilinden alacağı ticaret sicil belgesi,
- Kurucu şirket tarafından verilen ve kurulacak olan şirketi bir temsilci gibi yönetmek amacıyla hareket eden kişiye verilecek olan vekaletname,
- Kayıt ücretinin yatırıldığına dair banka dekontu.
- Yukarıdaki belgelerin Kazakistan Adalet Bakanlığına ibrazı sırasında anılan dokümanların Rusça ve Kazakça dillerine tercümelerinin ibraz edilmesi gerekmektedir.

Ayrıca, tercüme edilen belgelerin noter onaylı olması da gerekmektedir.

Kazakistan'da Yatırım Yapmak

Ülkede 4 ana sektörde yatırım imkânı bulunmaktadır.

İnşaat, enerji, bilişim ve tarım yatırım için en ideal sektörlerdir. Kazakistan Dünyanın en zengin yeraltı kaynaklarına sahip ülkelerinden birisidir. Petrol ve doğal gazın yanı sıra, bakır, çinko ve altın kaynakları da oldukça fazladır. Bu nedenle tam bir hammadde ihracatçısı konumunda olan ülke, ekonomik yapısını çeşitlendirmek için yeni teşvik yasaları çıkarmaktadır. Bu yasalarla yabancı küçük yatırımcıları da ülkeye çekmek hedeflenmektedir.

Kazakların Vatandaşlarımıza Yaklaşımı

Kazak milletinin Türklere yaklaşımı konusunda çeşitli araştırmalar yapılmış ve bu araştırma sonuçlarına göre, birçok konuda Kazakların Türklere karşı sempatisinin orta düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun yanı sıra Türkiye'yi ziyaret etme ve Türkiye'de eğitim alma konusunda %80 oranında olumlu bir algı olduğu gözlemlenmiştir. Türklere tanışmış olan ya

da Türkiye'yi en az bir kere ziyaret etmiş olan kişilerde Türklere karşı olumlu algının yüksek olması, olumsuz algıların kişisel gözlem ve deneyimlerden daha çok ön yargıya dayandığını göstermektedir.

Şirket Kurma Prosedürü

Kazakistan'daki ilgili mevzuat, ticari kuruluşların oldukça geniş bir hukuksal yelpazede organize olmalarına izin vermektedir. Bununla birlikte, sınırlı sorumlu ortaklıklar (LLP), anonim şirketler (JSC) ve yabancı tüzel kişiliklerin şubeleri en yaygın ticari girişimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kazakistan'da faaliyet göstermek isteyen yabancı şirketler çoğunlukla bir temsilcilik veya şube açarak işlerine başlarlar; ardından bu temsilcilik ya da şubeyi sınırlı sorumlu ortaklığa dönüştürürler.

Sınırlı Sorumlu Ortaklık

Kazakistan Cumhuriyeti "Sınırlı ve İlave Sorumluluğu olan Ortaklıklar" Kanunu'na istinaden sınırlı sorumlu ortaklığın, ortaklığın adını ve "sınırlı sorumlu ortaklık" kelimeleri veya SSO (TOO) kısaltmasını içeren bir şirket adı bulunmalıdır. İlave sorumluluğu olan ortaklığın şirket adı, "ilave sorumluluğu olan ortaklık" kelimeleri veya "İSO (ТДО) kısaltmasını içermelidir. Sınırlı sorumlu ortaklık bir ticari kuruluştur ve tüzel kişilikten kaynaklı hakları mevcuttur. Sınırlı sorumlu ortaklığın ikametgah adresi, ortaklığı sürekli faaliyette tutan kurumun bulunma yeridir. Ortaklığın yerleşim yeri edinme hakkına ilave olarak şube ve temsilcilik açma hakları da mevcuttur. Sınırlı sorumlu ortaklığın kurulması, kurucular tarafından kuruluş anlaşmasının yapılması ile başlar ve ortaklığın tüzel kişi olarak tescil edilmesi ile sona erer.

Sınırlı sorumlu ortaklığın kuruluş anlaşması:

- Yazılı olarak yapılmaktadır.
- Kurucular veya yetkili temsilcisi tarafından imzalanmaktadır.
- Noter tarafından tasdik edilmektedir.

Kurucular arasında olan tüzel kişiler, ilgili tüzel kişi adına vekâletnamesiz hareket etme hakkı olan yöneticileri tarafından temsil edilebilirler. Anlaşmayı imzalama reddi, ortaklığa girme reddi anlamına gelmektedir. Anlaşmanın, üzerinde not düşülerek imzalanması yasaktır. Ortaklıktaki katılımcılarının statülerinin özelliklerinin tamamı, tüm kurucular tarafından imzalanan anlaşma metninde belirtilecektir. Kuruluş anlaşması noter tarafından tasdik edilecektir. Kuruluş anlaşmasını imzalayan kurucular, ortaklığın devlet tescilinden sonra ortaklığın kurucuları olacaklardır.

Tüzük:

Sınırlı sorumlu ortaklığın tüzüğü, ortaklığın tüzel kişi olarak hukuki statüsünü belirleyen en temel dokümandır. Ortaklığın devlet tescili sırasındaki tüzüğü, "kuruluş belgesi" olarak ele alınacaktır. Sınırlı sorumlu ortaklığın tüzüğünün aşağıdaki bilgileri içermesi gerekmektedir:

- Şirketin adı ve ortaklığın yerleşim yeri (ikametgâh adresi),
- Ortaklıktaki kurucularının listesi (ortaklık kurucular listesinin takibi kayıt memuru tarafından yapılan ortaklık hariç, kurucunun adı, bulunma yeri, adresleri, banka bilgileri (eğer kurucu tüzel kişi ise) veya kurucunun adı, ikamet yeri ve kimlik bilgileri (eğer kurucu gerçek kişi ise)),
- Ortaklığın kuruluş sermayesinin tutarı,

- Ortaklık organlarının yetkisi ve kuruluş düzenleri,
- Ortaklığın yeniden düzenlenmesi ile faaliyetinin sona ermesi,
- Ortaklık kurucular listesinin takibinin kayıt memuru tarafından yapılması durumunda ortaklığın net gelirinin dağıtım düzeni (Ortaklık tüzüğü'nün nüshaları ile tüzükteki değişiklikleri ortaya koyan belgeler ilgili ortaklığın tescilini yapan departmanda muhafaza edilecektir).

Kuruluş sermayesi:

Kuruluş sermayesinin ilk miktarı kurucuların ödeme tutarlarına eşittir ve ortaklığın devlet tescili için belgelerin ibraz tarihi itibari ile aylık hesaplama göstergesinin 100 katına eşit tutardan az olamaz. Sınırlı sorumlu ortaklığın kuruluş sermayesine ödemeler, para, menkul kıymetler, eşya, toprak kullanım hakkı ve entelektüel faaliyetler sonucunu ve başka mülkü kullanma hakkı dahil mülkiyet hakları şeklinde olabilir.

Şirket nasıl tescil edilir?

Tüzel kişilerin tescili 17.04.1995 tarihli "Tüzel kişilerin devlet tescili, şubelerin ve temsilciliklerin tesciline ilişkin Kazakistan Cumhuriyeti Kanunu" ile düzenlenmiştir.

Tüzel kişilerin tescili aşağıdakileri unsurlardan oluşmaktadır:

- Kuruluş evraklarının ve diğer dokümanların uygunluk kontrolü,
- Tescil numarası ile devlet tescil belgesinin verilmesi,
- Tüzel kişiler ile ilgili bilgilerin Tek Devlet Siciline kayıt edilmesi.

Şube ve temsilciliklerin tescili aşağıdaki unsurlardan oluşmaktadır:

- Dokümanların uygunluğunun kontrolü,
- Tescil numarasının verilmesi ile kayıt tescil belgesinin tanzim edilmesi,
- Şube ve temsilcilikler ile ilgili bilgilerin şube ve temsilcilik kayıtlarına yazılması.

Kazakistan'da tüzel kişilerin devlet tescili ile şube ve temsilciliklerin tescili işlemini adli makamlar (kayıt makamları) yapmaktadır.

Bireysel Firma (Şahıs Şirketi)

Bireysel firma kurmak için gerekli işlem ve belgeler aşağıda belirtilmektedir:

- Devlet tescili başvurusu,
- Tescil harcının (4,120 Tenge) ödendiğine dair alındı makbuzu veya ödeme emri kopyası.

Üretim Kooperatifi

Üretim kooperatifi kurmak için gerekli işlem ve belgeler aşağıda belirtilmektedir:

- Devlet tescili başvurusu,
- Kurucuların genel kurulu tarafından onaylanan tüzüğün Kazakça ve Rusça dillerinde tanzim edilen 3'er adet nüshası,
- Kurucular tarafından onaylanan kuruluş anlaşmasının Kazakça ve Rusça dillerinde olmak üzere tanzim edilen 3 nüshası veya ad/soyad, baba adı, doğum yılı ve ikamet yeri bilgileri de belirtilmek üzere kooperatif üyelerinin kayıtlı olduğu liste,
- Yerleşim yerini tasdik eden belge,
- Tescil harcının (7,600 tenge) ödendiğine dair "alındı makbuzu" veya "ödeme emri" kopyası,

- Belgelerin üçüncü şahıs tarafından ibraz edilmesi durumunda vekaletname.

Komandit Ortaklık

Komandit ortaklık kurmak için gerekli işlem ve belgeler aşağıda belirtilmektedir:

- Devlet tescili başvurusu,
- Kurucular tarafından onaylanan ve noter tarafından tasdik edilen tüzüğün Kazakça ve Rusça dillerinde tanzim edilen 3 nüshası,
- Tüm kurucular tarafından imzalanan ve noter tarafından tasdik edilen kuruluş anlaşmasının Kazakça ve Rusça dillerinde düzenlenen 3 nüshası,
- Komandit ortaklığın yerleşim yerini doğrulayan belge,
- Tescil harcının (7.600 Kazakistan Tengesi) ödendiğine dair alındı makbuzu veya ödeme emrinin kopyası,
- Belgelerin üçüncü şahıs tarafından ibraz edilmesi durumunda vekaletname.

Tam Ortaklık

Tam ortaklık kurmak için gerekli işlem ve belgeler aşağıda belirtilmektedir:

- Devlet tescil başvurusu,
- Kurucular tarafından onaylanan ve noter tarafından tasdik edilen tüzüğün Kazak ve Rus dillerinde 3 nüshası,
- Kurucular tarafından imza altına alınan ve noter tarafından tasdik edilen kuruluş anlaşmasının Kazakça ve Rusça dillerinde olmak üzere 3 nüshası;
- Yerleşim yerini tasdik eden belge;
- Tescil harcının (7,600 Kazakistan Tengesi) ödendiğine dair alındı makbuzu veya ödeme emri kopyası,
- Belgelerin üçüncü şahıs tarafından ibraz edilmesi durumunda vekaletname.

Sınırlı Sorumlu Ortaklık Ve İlave Sorumluluğu Olan Ortaklık

Sınırlı sorumlu ortaklık kurmak için gerekli işlem ve belgeler aşağıda belirtilmektedir:

- Devlet tescil başvurusu,
- Kurucular tarafından onaylanan ve noter tarafından tasdik edilen tüzüğün Kazakça ve Rusça dillerinde düzenlenen 3 ayrı nüshası,
- Yerleşim yerini tasdik eden belge,
- Tescil harcının (7,600 tenge) ödendiğine dair alındı makbuzu veya ödeme emri kopyası,
- Belgelerin üçüncü şahıs tarafından ibraz edilmesi durumunda vekaletname.

Anonim Şirket

Anonim şirket kurmak için gerekli işlem ve belgeler aşağıda belirtilmektedir:

- Devlet tescil başvurusu;
- Kurucuların kurucular toplantısı tutanağı veya tek kurucu tarafından onaylanan ve noter tarafından tasdik edilen tüzüğün Kazakça ve Rusça dillerinde olmak üzere tanzim edilen 3 nüshası;
- Anonim şirketin kuruluşuna ilişkin protokol ve şirketin yerleşim yerini tasdik eden belge,
- Tescil harcının (7,600 tenge) ödendiğine dair alındı makbuzu veya ödeme emri kopyası,
- Belgelerin üçüncü şahıs tarafından ibraz edilmesi durumunda vekaletname.

Yabancı ortaklığı olan tüzel kişilerin tescili, Kazakistan Cumhuriyeti tüzel kişilerin tescili için belirlenen düzende ve aşağıda belirtilen ilave belge ve dokümanların ibraz edilmesi ile gerçekleştirilmektedir:

- Ticaret sicilinden resmi yazı veya kurucunun yabancı tüzel kişi olduğunu doğrulayan başka bir resmi doküman,
- Noter tasdikli yazı,
- Noter tasdikli pasaportun kopyası,
- Bir veya birkaç tüzel kişinin birleşmesi sonucunda meydana gelen tüzel kişinin devlet tescili için devir akdi veya ayrılma bilânçosu, düzenlenen tüzel kişinin alacaklılarının yeniden yapılanması ile ilgili yazılı ihbarnameyi tasdik eden doküman.

Kazakistan Cumhuriyeti'nin mali ve ticari mevzuatına göre şube ve limited şirketin karşılaştırılması Tablo-1'de yer almaktadır.

Bilgiler	Şube	Limited Şirket
Ana Vergiler		
Şirket gelir vergisi	%20	%20
KDV	%12	%12
Şirket kâr vergisi	%15	%0
Personel vergisi		
Emeklilik Vergisi (Sadece Yerel personel için)	Maaş*%10	Maaş*%10
Sosyal Vergi Maaşı (Bütün personel için)	(Maaş-Emeklilik vergisi)* %9,5	(Maaş-Emeklilik vergisi)* %9,5
Personel Gelir Vergisi (Bütün personel için)	(Maaş-Emeklilik vergisi)* %10	(Maaş-Emeklilik vergisi)* %10
Personel Sağlık Sigortası (Bütün personel için)	Maaş*%2	Maaş*%2
Artı ve Eksiler		
Kurucunun sorumluluğu	Doğrudan	Tüzükteki sermayesi kadar
Yönetim	Zor	Basit (Kurucu gerçek kişi ise)
Yabancı uyruklu müdür için çalışma izni	Gerekir	Gerekir

Kazakistan'daki Şirketlerin Yıllık Ciro ve Personel Sayısına Göre Sınıflandırılması:

Küçük Şirketler

Küçük şirketlerin personel sayısı 100'e kadardır. Küçük şirket olarak sınıflandırılmak için yıllık ciro 300.000 ADB'nin altında olması gerekmektedir. (Aylık Değer Biçimi-ADB katsayısı (Месячный расчетный показатель (МРП), Kazakistan Cumhuriyeti mevzuatına uygun olarak yardım ve diğer sosyal yardımların yanı sıra ceza, vergi ve diğer ödemelerin uygulanması için belirlenen aylık hesaplama endeksidir. 2023 yılındaki değeri 3.450 KZT'dir). Küçük şirketlerde istihdam edilen yabancı işçi sayısının kuruluştaki toplam işçi sayısının %50'sini geçmemesi gerekmektedir.

Orta Büyüklükteki Şirketler

Orta büyüklükte sınıflandırılan şirketlerin personel sayısının 250'den fazla olmaması, yıllık cirolarının 3 milyon ADB'nin altında kalması gerekmektedir. Orta büyüklükteki bir şirketin

yabancı işçi sayısının şirket istihdam edilen toplam personel sayısının %10'unu geçmemesi gerekmektedir.

Büyük Şirketler

Büyük şirket olarak sınıflandırılan şirketteki personel sayısının 250'den fazla olması, yıllık cironun 3 milyon ADB'den fazla olması ve yabancı işçi sayısının ise toplam personel sayısının %10'unu geçmemesi gerekmektedir.

Yabancı bir Şirketin Şube açması için gerekli evraklar aşağıda belirtilmektedir:

1. Yabancı şirketin faaliyet gösterdiği ülkede resmi olarak kayıtlı olduğunu tevsik eden belge,
2. Şube açma konusunda yönetim kurulunun aldığı karar,
3. Yönetim kurulunun şube müdürü atama kararı,
4. Şube müdürü için vekalet,
5. Şube müdürü pasaport kopyası,
6. Şube müdürünün IIN numarası (vergi kimlik numarası),
7. Şube tüzüğü,
8. Şube'nin Kazakistan'daki ikametgah adresi.

Kazakistan'da şube açma masrafı yaklaşık olarak 200 ABD doları ve şube açma süresi ise en fazla 2 haftadır.

Sigorta

Kazakistan'da Zorunlu Sosyal Sağlık Sigortası

1 Ocak 2018 tarihinden itibaren pilot bölge olarak Astana'da başlanan sağlık hizmetlerinin ve devletin belirlediği eczanelerde ilaçların bedava olduğu 1 Ocak 2019 tarihinden itibaren ülke genelinde başlanacak olan Zorunlu Sosyal Sağlık Sigortası hakkında bilgiler aşağıda belirtilmektedir.

1- Zorunlu Sosyal Sağlık Sigorta nedir?

Zorunlu sosyal sağlık sigortası sistemi devlet, işveren ve vatandaşın ortak katılımına dayalı Kazakistan Cumhuriyeti'nin sosyal güvenlik sistemidir. Anılan sistemde, kişilerin ödeme miktarına bakılmaksızın bütün herkesin sağlık hizmetlerinden aynı ve eşit şekilde faydalanma hakkına sahip olması amaçlanmaktadır.

2- Sigorta sistemine girmek için ne yapmak gerekmektedir?

İlk önce ikamet edilen adrese göre ilgili polikliniğe kayıt olmak gerekmektedir. Bu kaydın gerek polikliniğe doğrudan başvurarak yapılması ve gerekse de Kazakistan'daki e-devlet uygulaması vasıtasıyla yapılması mümkün bulunmaktadır.

3- Sağlık sigorta fonuna ne kadar para yatırmak gerekmektedir?

Kazakistan'da işverenin ödeyeceği tutar Temmuz 2017'den itibaren %1; 2018 yılından itibaren %1,5; 2020 yılından itibaren %2; 2022 yılından itibaren ise %3 olarak hesaplanmaktadır.

Ödenecek tutar her işçinin aldığı maaşın miktarına göre belirlenmektedir. İşçinin ödeyeceği; 2020 yılından itibaren %2 olarak belirlenmiştir.

Serbest meslek sahibi olan vatandaşlar (bireysel girişimciler, özel noterler, özel icra, avukat, profesyonel medya mensupları, medeni hukuk sözleşmeleri kapsamında gelir elden bireyler) 1 Temmuz 2020'den itibaren itibaren asgari 2 maaştan yüzde 5 değerinde yani aylık 2 bin 445 tenge ödeme yapması gerekmektedir. Yabancı ülkelerin diplomatik ve benzeri temsilciliklerinde çalışan kişiler, Kazakistan Cumhuriyetinde akredite olan yabancı devletlerin konsolosluk kurumlarının 1 Temmuz 2017'den itibaren tahakkuk gelirinin %5'ini ödemeleri gerekmektedir. Uluslararası ve kamu kuruluşları, yerli ve yabancı sivil toplum kamu kurumları ve fonlarda çalışanları da yine 1 Temmuz 2017 tarihinden başlayarak tahakkuk gelirin %5'ini yatırması gerekmektedir.

4- Birkaç gelir kaynağı olan kişiler nasıl ödeme yapar?

Eğer vatandaş hem bireysel girişimci hem de işveren ise sigorta fonuna hem girişimci hem de işveren olarak ödeme yapması gerekmektedir. Ama bireysel girişimci aynı anda devletin kendisine ödeme yapan ayrıcalıklı kategorilerin birinde yer alıyorsa, söz konusu vatandaş sigorta fonu ödemesinden muaf tutulmaktadır. Sosyal güvenliğine ilişkin kuralların uygulanmasını Devlet Gelirleri Komitesi denetlemektedir.

5- Kazakistan'da kimler vergi muafiyetinden yararlanma hakkına sahiptir?

Çok çocuklu anneler, gaziler, engelli kişiler, işsizlik dairesine kayıtlı vatandaşlar, özel yatılı okullarda okuyan öğrenciler, ikamet şekli tam gün olan teknik, mesleki, lise sonrası eğitim, yüksek öğrenim ve lisansüstü eğitime kayıtlı olanlar, annelik için izinli olan kişiler, yeni doğmuş bir bebeğin veya evlatlık edinmiş bebeğin üç yaşına kadar bakımını yapmak için izinli olan anneler, işsiz hamile kadınlar, işsiz hem de etkin bir şekilde üç yaşına kadar çocuk yetiştirmekte olan kişiler, emekliler, asgari güvenlik kurumlarının haricinde tutukevlerinde ve gözaltı merkezlerinde tutulan kişiler sağlık sigortası ödemek zorunda değildir.

Personel Sağlık Sigortası (Bütün personel için): Maaş*%3

- 1 Ocak 2023 tarihinden itibaren sağlık sigortasının ödemeleri şu şekilde gerçekleşmektedir:
1. İşverenin ödeyeceği tutar %3 olarak belirlenmiştir. Fakat ilgili ödemenin 10 asgari maaşı aşmaması gerekmektedir (700 000 tenge). Yani, işverenin ödeyeceği en fazla tutar 21 000 tenge düzeyindedir.
 2. İşveren ve çalışanın arasında istihdam ilişkisine girilmeyen sözleşmeli şahıslara %2 nispetinde öde yapılmaktadır.
 3. Bireysel girişimciler için asgari maaştan %5 değerinde yani, 4900 tenge ödenmektedir.
 4. Serbest meslek sahibi olan vatandaşlar için Aylık hesaplama endeksi çerçevesinde, yani 3.450 tenge ödenmektedir
 5. Bağımsız ödeme yapanlar için asgari maaştan %5 değerinde yani aylık 3500 tenge ödenmesi gerekmektedir.

Bankacılık Mevzuatı

Kazakistan Cumhuriyetinde yerleşik olan tüzel kişiler ile tüzel kişilerin şube ya da temsilciliklerinin banka hesabı açması için gerekli belgeler aşağıda sayılmaktadır:

- Hesap açma dilekçesi,
- Şirket tüzüğünün noter tasdikli kopyası,
- Yetkili makam tarafından verilen ve devlet tescilinin (yeniden tescilin) yapıldığını doğrulayan standart belgenin kopyası,
- Birinci yönetici ile muhasebe müdürüne banka hesabını kullanma yetkisini veren dokümanlar (kurucular toplantısı, yönetim kurulu toplantısı protokolü, emir vb.),
- Vergi Dairesi tarafından verilen müşterinin vergi kaydı yapıldığına dair dokümanın kopyası (K.C. Vergi Mükellefiyet Belgesi kopyası),
- Yerleşik olan tüzel kişilerin şube ve temsilcilikleri için-K.C.'de yerleşik olan tüzel kişi tarafından şube veya temsilciliğin yöneticisine verilen vekâletnamenin kopyası,
- İmza örnekleri bulunan ve mühür basılan dokümanın noter tasdikli 3 adet nüshası,
- Banka hesap işlemleri yapıldığında (banka hesabındaki paranın kullanımı) imza örnekleri bulunan ve mühür basılan dokümana uygun olarak ödeme dokümanları imzalamaya yetkisi olan şahsın (-ların) kimliğini ispat eden dokümanın (-ların) kopyası.

Kazakistan Cumhuriyeti'nde yerleşik olmayan tüzel kişilerin banka hesabı açması için gerekli belgeler aşağıda sayılmaktadır:

- Hesap açma dilekçesi,
- Vergi Dairesi tarafından verilen ve müşterinin Kazakistan Cumhuriyeti'nde vergi kaydının yapıldığını doğrulayan dokümanın kopyası (K.C. Vergi Mükellefiyet Belgesi),
- İmza örnekleri bulunan ve mühür basılan dokümanın noter tasdikli 3 nüshası,
- Yerleşik olmayan tüzel kişilerin şube ve temsilcilikleri için,
- İstatistik kartın kopyası,
- Yetkili makam tarafından verilen ve devlet tescilinin (yeniden tescilin) yapıldığını doğrulayan standart belgenin kopyası,
- Noter tarafından tasdik edilen ve Kazak ve/veya Rus dillerinde düzenlenen aşağıdaki dokümanlar,
- İlgili şube veya temsilciliğin iç yönetmeliğinin kopyası,
- Yerleşik olmayan tüzel kişi tarafından şube veya temsilciliğin yöneticisine verilen vekâletnamenin kopyası,
- Yerleşik olmayan tüzel kişiyi tescil eden kurum, tescil numarası, tescil tarihi ve yeri hakkında bilgileri içeren ve belirlenen şekilde tasdik edilen Kazak veya Rus dillerine tercüme edilen (oluşturulması özel tescili gerektirmeyen kuruluşlar hariç), gerekirse K.C. mevzuatı veya Kazakistan Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmaya göre onaylanan ticaret sicilinden belge veya benzer nitelikteki başka bir doküman,
- Birinci yönetici ve/veya başka yetkili bir kişiye, muhasebe müdürüne ve/veya başka yetkili bir kişiye banka hesabı kullanma yetkisi veren dokümanların kopyası (kurucular toplantısı kararı, kurucu kararı, yönetim kurulu kararı, emir),
- Banka hesap işlemleri yapıldığında (banka hesabındaki paraların kullanımı) imza örnekleri bulunan ve mühür basılan dokümana uygun olarak ödeme dokümanı (-ları) imzalamaya yetkili olan şahsın (-ların) kimliğini ispat eden dokümanın (-ların) kopyası.

Serbest meslek sahipleri ve çiftçilerin banka hesabı açması için gerekli dokümanlar aşağıda belirtilmektedir:

- Hesap açma dilekçesi,
- Yetkili makam tarafından verilen devlet tescilin veya yeniden tescilin yapıldığına dair standart dokümanın kopyası,
- Vergi Dairesi tarafından verilen müşterinin vergi kaydının yapıldığına dair dokümanın kopyası (K.C. Vergi Mükellefiyet Belgesi kopyası),
- İmza örnekleri bulunan ve mühür basılan dokümanın noter tasdikli 3 nüshası,
- Yetkili kişilere banka hesabını kullanma yetkisini veren dokümanların kopyası (emir, noter tasdikli vekâletname, kurucular toplantısı protokolü),
- Banka hesap işlemleri yapıldığında (banka hesabındaki paraların kullanımı) imza örnekleri bulunan ve mühür basılan dokümana uygun olarak ödeme dokümanı (-ları) imzalamaya yetkili olan şahısın (-ların) kimliğini ispat eden dokümanın (-ların) kopyası.

Yabancı vatandaşların cari hesap açması için gereken dokümanlar ise şunlardır:

- Pasaport,
- IIN belgesi (K.C. Vergi Kimlik Numarası).

Kazak firmaları ile ticaret işlemlerinde peşin ödeme ya da akreditifin tercih edilmesi gerekmektedir. Kazak iş insanları da genellikle peşin ödeme yöntemini kullanmayı tercih etmektedir. Bankacılık sisteminin gelişmesi ile birlikte akreditif kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır.

Bankalar arası para transferlerinde gerçek kişiler ve şahıs şirketleri için sınırlamalar bulunmakla birlikte, şirketler için herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır. Para transferlerinde sözleşme şartı ve fatura aranmaktadır. Bu koşulların yerine getirilmesi halinde bankalar arası para transferi kolaylıkla gerçekleştirilebilmektedir.

Vizeler

Kazakistan Cumhuriyeti İçişleri Bakanı'nın 7 Mart 2013 tarih ve 175 sayılı ile Kazakistan Cumhuriyeti Dışişleri Bakan Vekili'nin 5 Mart 2013 tarih ve 08-1-1-1/71 sayılı Ortak Emri ile Kazakistan Cumhuriyeti vizelerine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Ülkede vizelerin düzenlenmesi, vize sürelerinin uzatılması veya kısaltılmasına ilişkin kurallar aşağıda belirtilmektedir:

Vize, Kazakistan Cumhuriyeti'nin yurtdışındaki temsilcilikleri, Kazakistan Cumhuriyeti sınırları dahilinde Kazakistan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Kazakistan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı göç polisi birimleri ile Astana, Almatı şehirleri ve ülkenin eyaletlerinde faaliyet gösteren İçişleri Departmanları tarafından verilmektedir.

Vize süresinin uzatılması Kazakistan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığı'nın yetkisindedir. Vize düzenlenmesi ile ilgili kararların alınması sırasında yabancı uyruklu vatandaşın ülkesindeki ve vatansız şahsın sürekli olarak ikamet ettiği ülkedeki genel siyasi sahadaki ve göç alanındaki durumu dikkate alınmaktadır.

Kazakistan'da vizeler türlerine göre:

1. Göçmen olmayan vize (non-immigrant visa),
2. Göçmen vizesi (immigrant visa),
3. Çıkış vizesi olarak sınıflandırılmaktadır.

Göçmen olmayan vize (non-immigrant visa) türü vizelerin kategorileri şunlardır:

1. Diplomatik vize-«A1», «A2» и «A3»;
2. Hizmet vizesi-«B1», «B2» и «B3»;
3. Yatırımcı vizesi-«C1» и «C2»;
4. İş (Delovaya) vizesi-«D1», «D2», «D3», «D4», «D5», «D6», «D7» и «D8»;
5. Görevli vizesi-«E1», «E2» и «E3»;
6. Turistik vize-«F1»;
7. Özel (Misafir vizesi) vize-«G1», «G2», «G3» и «G4»;
8. Transit vize-«H1».

Göçmen vizesi (immigrant visa) türü vizelerin kategorileri ise şunlardır:

1. Sürekli ikamet vizesi-«J1», «J2» и «J3»;
2. Aile birleşimi vizesi-«K1», «K2», «K3»;1) Öğrenim amaçlı vize - «L1» и «L2»;
3. Çalışma amaçlı vize-«M1», «M2», «M3», «M4» и «M5»;
4. İnsani (nedenler) vize-«N1» и «N2».

Vize yerine kabul edilebilecek belgeler aşağıdaki sayılmaktadır:

1. K.C. Dışişleri Bakanlığı tarafından Kazakistan Cumhuriyeti'ne akredite edilmiş diplomatik misyon, uluslararası örgüt ve/veya temsilciliği şefleri ve mensuplarına, konsolosluk temsilcilikler personeli ve aile üyelerine düzenlenmiş akreditasyon kimlik kartları,
2. Kazakistan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı tarafından yabancı uyruklu vatandaş adına düzenlenmiş Kazakistan Cumhuriyeti'nde sürekli ikamet izni,
3. Kazakistan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı tarafından düzenlenmiş vatansız şahıs kimliği,
4. Yabancı uyruklu vatandaşın Kazakistan Cumhuriyeti'nden sınırdışı edildiğine dair mahkeme kararı, seyahat kimliğinde sınırdışı edildiğine dair kaşe olması kaydıyla Kazakistan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı tarafından düzenlenen mülteci kimliği ya da Kazakistan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı tarafından düzenlenen sığınma arayan şahıs belgesi.

Kazakistan Cumhuriyeti vizesi aşağıdaki bilgileri içermektedir:

1. Vizeyi veren idarenin kodu,
2. Giriş sayısına göre vize türü,
3. Vize kategorisi ve Kazakistan'da bulunma süresi,
4. Vizenin verilmiş tarihi,
5. Vize alıcısının adı-soyadı, baba adı (kullandığı takdirde),
6. Kazakistan Cumhuriyeti'nin devlet sınırından geçme hakkını tanıyan seyahat kimliği numarası,
7. Vize süresinin başlangıç tarihi,
8. Vize süresinin bitiş tarihi,
9. Davet eden gerçek kişinin adı-soyadı, baba adı veya davet eden tüzel kişinin tam adı,
10. Konsolosluk harcının ödendiğine dair bilgi,
11. Refakat eden şahıslar hakkında bilgi,
12. Vizeyi veren memurun soyadı.

Vize reddi

Aşağıdaki durumlarda vize başvurusu olumsuz sonuçlanabilir:

1. Ulusal güvenliği, asayışı ve /veya halkın sağlığını korumak amacıyla,
2. Yabancı'nın hareketlerinin Kazakistan Cumhuriyeti'ndeki Anayasal yapıyı şiddet kullanarak değiştirmeye yönelik olması halinde,
3. Yabancı'nın Kazakistan Cumhuriyeti'nin egemenliğine karşı çıkıyor olması ve yabancı'nın Kazakistan'ın birlik beraberliği ile toprak bütünlüğünü bozma çağrısında bulunması halinde,
4. Yabancı'nın devletlerarası, milletlerarası ve dini düşmanlığını kışkırtmaya yönelik teşebbüste bulunulması halinde,
5. Kazakistan Cumhuriyeti vatandaşları ve diğer kişilerin yasal hak ve menfaatlerinin korunması amacıyla,
6. Yabancı'nın Kazakistan Cumhuriyeti'nde daha önce bulunduğu sürede Kazakistan Cumhuriyeti'nin yabancıların hukuku statüsüne ilişkin mevzuatı ihlal ettiğine dair vakalar tespit edildiği takdirde,
7. Ülkeye giriş talebini içeren başvuru sırasında yabancı kendisine ait yanlış bilgileri bildirdiği veya işbu Kurullarla öngörülen belgeleri tam olarak sunulmaması halinde,
8. Yabancı terör faaliyetlerden dolayı yargılandığı veya mahkeme kararıyla çok tehlikeli sabıkalı olarak kabul edildiği takdirde,
9. Yabancı Kazakistan Cumhuriyeti'nde bulunma veya çıkış için gerekli parasal kaynaklara sahip olduğunu teyit etmediği takdirde,
10. Vize alınması için işbu Kurullar ile öngörülen şartların yerine getirilmemesi halinde.

Vize müracaatının reddedilme sebepleri başvuru sahibine açıklanmamaktadır.

Kazakistan Cumhuriyeti yurtdışındaki temsilcilikleri, vize verilmesini reddettikleri takdirde, ilgili vize reddinin sebebini belirterek Kazakistan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nı bilgilendirir. Daha önce Kazakistan Cumhuriyeti'nden sınırdışı edilen kişilerin sınırdışı edildiğine dair mahkeme kararının alındığı tarihten itibaren 5 yıl içinde Kazakistan'a giriş yapmalarına izin verilmez.

Vize alıcısının Kazakistan Cumhuriyeti'nden çıkış vizesi verilmesi aşağıdaki nedenlerden dolayı reddedilir:

1. Cezai sorumluluğa çekilmesi için esas bulunması halinde-cezai dosya ile ilgili sürecin tamamlanmasına kadar,
2. İşlediği suçtan dolayı hüküm giydiği takdirde-cezasını çekmesine veya cezadan muaf tutulmasına kadar,
3. Mahkeme kararı ile kendisine yüklenen taahhütlerin yerine getirmekten kaçındığı takdirde-taahhütleri yerine getirinceye kadar.

K.C. Dışişleri Bakanlığı aşağıda sıralanan kategorilerdeki vizeleri uzatmaktadır:

1. «A1», «A2», «B1», «B2»-Kazakistan Cumhuriyeti devlet kurumları, Kazakistan'a akredite edilmiş yabancı devletlerin diplomatik temsilcilikleri, konsoloslukları, uluslararası örgütler ve temsilciliklerinin daveti üzerine Kazakistan Cumhuriyeti'ne gelen kişilere-bu kurumların yazılı başvurularına istinaden. Vize geçerlilik süresi 1 yıla kadar uzatılabilir.
2. «C1» ve «C2»-Yatırım alanında yetkili Kazakistan Cumhuriyeti makamının yazısına istinaden. Vize geçerlilik süresi 1 yıla kadar uzatılabilir.

3. «D1», «D2», «D3»-Kazakistan Cumhuriyeti devlet kurumları, Kazakistan'a akredite edilmiş yabancı devletlerin diplomatik temsilcilikleri, konsoloslukları, uluslararası örgütler ve temsilciliklerinin daveti üzerine Kazakistan Cumhuriyeti'ne gelen kişilere-bu kurumların yazılı başvurularına istinaden.

Vize geçerlilik süresi 180 güne kadar uzatılabilir.

K.C. İçişleri Bakanlığı aşağıdaki kategori vizeleri uzatmaktadır.

1. «E1», «E2» ve «E3»-Kazakistan Cumhuriyeti sınırları dahilinde kayıtlı dini kuruluşun dini faaliyetler alanında devlet düzenlemeleri yapmaya yetkili makam tarafından onaylanmış yazılı başvurusuna istinaden. Vize geçerlilik süresi 180 güne kadar uzatılabilir.
2. «D8»-Kazakistan Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı'nın yazılı başvurusuna istinaden. Vize geçerlilik süresi 1 yıla kadar uzatılabilir.
3. «K1», «K2», «K3»-davet eden tarafın yazılı başvurusuna istinaden Kanun ile belirlenmiş süre kadar.
4. «L1»-eğitim alanında yetkili makamın veya Kazakistan'da kayıtlı bulunan eğitim kurumun yazılı başvurusuna istinaden. Vize geçerlilik süresi 1 yıla kadar uzatılabilir.
5. «M1»-daha önce ilk vizeyi almak için vize referansını alan ve istihdam için veya yabancı işgücünü çekmek için çalışma iznini alan (böyle bir izin 13 Ocak 2012 tarih ve 45 sayılı Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti kararı uyarınca gerekli olduğu durumda) davet eden tarafın yazılı başvurusuna istinaden uzatılabilir.

Kaynak: T.C. Astana Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği